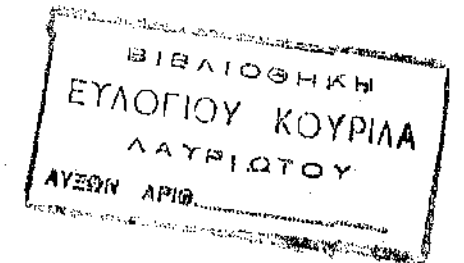

ΕΣΤΙΑ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ

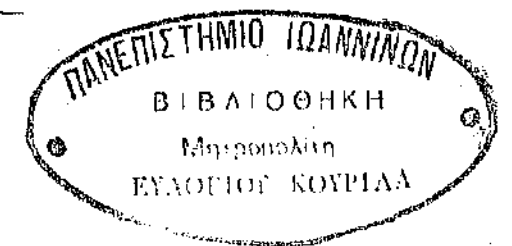
1883

[ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ — ΙΟΥΝΙΟΣ]

ΤΙΜΑΤΑΙ ΦΡ. 6.—ΔΕΔΕΜ. ΦΡ. 8

076.

ΑΘΗΝΗΣ

Γ. ΚΑΣΑΔΟΝΗΣ, ΕΚΔΟΤΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

Γραφείον της Έστιας: Όδου Άγγελαίου, 9.

1883

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΙΕ'

Συνδρομή ἑτησίως ἑν' ἑλλάδι πρ 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ πρ 20 - Αἱ συνδρομαὶ ἔρχονται ἀπὸ
ἱεροσολῶν ἐκδοθέντες ἐνὸς καὶ εἰς ἑτέρας - Γραφεῖον τῆς Διοικήσεως, Ὁδὸς Ἀγγελοῦ

20 Μαρτίου 1888

Μεσαιωνικὸς βίος ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ

Α'

Ἡ τιμοκρατία (τιμαριωτισμὸς). Ἡ πατριωνυμική κατάληξις τῶν Πελοποννησίων πολιοῦς, Μανιεῖται, Τσάκωνες, Μαρδαῖται, Στραθιώται, Ἑλλαδικοὶ καὶ Βυζαντινοὶ. Τὰ δημοτικὰ ἔθνη.

Ἐδημοσιεύθη καὶ ὁ τέταρτος τόμος τῆς γνωστῆς συλλογῆς τοῦ κ. Σάββα (Monumenta historiae Hellenicae) περιέχων τοὺς νόμους καὶ τὰ πρόνομια τῶν ἑλληνικῶν κοινοτήτων (1337—1582). Εἰς διαφώτισιν τῶν ἐγγράφων τούτων προτάσσεται μακρὰ γαλλικὴ εἰσαγωγή, ἥτις διὰ τὴν ποικιλίαν τῶν ἐξεταζομένων ζητημάτων, καὶ τὴν πρωτοτυπίαν τῶν νῦν πρῶτον ἐκχυθέντων ἱστορικῶν πορισμάτων δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀληθῆς ἀποκάλυψις τοῦ μεσαιωνικοῦ βίου τοῦ ἡμετέρου ἔθνους.

Τὸν βίον τῶν ἑλληνικῶν κοινοτήτων δὲν διέπει ἐν καὶ τὸ αὐτὸ σύστημα, διότι ἐν ἄλλαις μὲν ἐπικρατοῦσι καθαρὰ δημοκρατικαὶ ἰδέαι, ἐν ἄλλαις ἢ ὀλιγαρχία, καὶ ἐν ἄλλαις ἢ τιμοκρατία, ἥτοι ὁ λεγόμενος τιμαριωτισμὸς, ὅστις οὔτε ὑπὸ τῶν Φράγκων, οὔτε ὑπ' αὐτῶν τῶν Βυζαντινῶν εἰσῆχθη εἰς τὴν Ἑλλάδα. Περὶ τῶν ἄλλων κοινοτικῶν πολιτευμάτων θέλομεν ὁμιλήσει προσεχῶς, νῦν δὲ ἀνκεφαλαιώσωμεν τὰ περὶ τοῦ τιμαριωτικοῦ συστήματος συμπέρασμα τοῦ ἱστορικοῦ.

Ὅπου ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἐπεκράτησε τὸ Δωρικὸν στοιχεῖον, ἢ τιμοκρατία ἐξέκαλονθεὶ ἰσχύουσα καὶ ἐν τῷ μέσῳ αἰῶνι, ὡς ἐν Λακωνίᾳ, Κρήτῃ καὶ ἄλλαχοῦ. Τὸ αὐτὸ σύστημα ἐπικρατεῖ ἔτι ἀπαρμειώτον ἐν Ἀθηναῖς, μέχρι δὲ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως καὶ παρὰ τοῖς Μακεδαιῶσι, τοῖς κοινότερον λεγομένοις Μανιεῖταις¹. Ἐν Κερκύρᾳ τὸ ὀλιγαρχικὸν πολιτεῦμα, μετατραπὲν ἐπὶ Μανουὴλ τοῦ Καρνηνοῦ εἰς τιμαριωτικὸν, ἐπολεμήθη ὑπὸ τοῦ λαοῦ

1. Οἱ Μανιεῖται ὠνομάσθησαν οὕτως ἀπὸ τῶν ἀκρωτηρίων ἐν οἷς κατοικοῦν ὡς γνωστὸν πλὴν τῆς παλαιᾶς Μαλέας ἕκρας, καὶ τὸ Ταῖναρον καλεῖται ἐν τῷ μεσαιωνικῷ Μαλειῶνι.

μετὰ πεισμονῆς καὶ παρεκτροπῶν ἀναπολοῦσάν τὰς αἰματηρὰς σκηνὰς, αἵτινες ἐν τῇ αὐτῇ νήσῳ διεδραματίσθησαν ἐν τῇ ἐκρήξει τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου· καὶ αὐτὰ δὲ τὸ εἰς τοὺς Κερκυραίους δουλοπαροίκους ὑπὸ τοῦ Χωινάτου ἀπονειμόμενον ἐπώνυμον Ρημητοὶ ὑπενομίζει τοὺς παλαιούς Γουμόποδας. Ἡ ὑπὸ τῆς γαλλικῆς δημοκρατικῆς καταργηθεῖσα Κερκυραϊκὴ τιμοκρατία, ἐπαναλαβούσα τὴν ἐξουσίαν, ἐπισήμως διεκήρυξεν ὅτι κατ' οὐδὲν ἑνόσει νὰ προδώσῃ τὴν παλαιὰν αὐτῆς σημαίαν, ἀλλ' ὅτι θέλει μέχρις ἐσχάτων προμαχῆσαι τῶν πρηνῶν ἀπειλουμένων ὑπὸ τῆς κοινοτικῆς ἀνάστασης καὶ τῆς ὀλιγαρχίας. Ὁ τιμαριωτικὸς βίος ἄναρχοι ἐν τῇ σημασίᾳ στατιστικῆς τιμαρίου καὶ δουλοπαροίκων, ὁ ἐξ Ἑπτανήσου εἰς τὴν Βενετικὴν εἰσαχθεὶς, ἀποδεικνύει ὅτι ἡ ἐν Κερκύρᾳ τιμοκρατία ἔχει πολλὰ παλαιότεραν τὴν ἀρχὴν ἢ ἀπὸ τῶν σταυροφορικῶν χρόνων, ὡς ἐπιστεύθη.

Ὁ τιμαριωτικὸς βίος τῶν Κρητῶν, Ἀθηνῶν καὶ Μανιεῶν παρουσιάζει τοιαύτην ὁμοιότητα, ὥστε ἐν ἡ ἱστορία ἐμνημόνευεν εἰσβολὴν τινὰ Ἑπειρωτῶν καὶ εἰς Κρήτην, εὐλόγως ἢ ἐξηγεῖτο ἢ κοινότης τῶν ἐθῶν καὶ ἐθίμων τῶν τριῶν τούτων λαῶν ὡς φυσικὴ συνέπεια τοῦ ἱστορικοῦ γεγονότος. Ἐξ ἐναντίας ὅμως βλέπομεν Κρητικὰς ἀποικίας ἐν Μακεδονίᾳ, τοὺς δὲ Λάκωνας διεσπαρμένους ἀπὸ τὴν Ἑπειρον, Θεσσαλίαν, Ἀκαρνανίαν, Κέρκυραν καὶ ἴδια ἀπὸ πάσαν τὴν ἄλλην Πελοπόννησον.

Πρὸς διάκρισιν τοῦ βαθμοῦ τῆς ἐπιμειξίας τῶν λαῶν τούτων ὁ κ. Σάββας, θεωρῶν σπουδαιότητα τὴν ἀνάστασιν, ἢ μᾶλλον τὴν ἀναταμίαν τῶν πατριωνυμικῶν ὀνομάτων, ἔλαβε τὴν ὑπομονὴν νὰ ἐξετάσῃ ὅλα τὰ ὀνόματα τῶν κατοικῶν τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐπισήμων ἐκλογικῶν καταλόγων. Τὰ ὀνόματα ταῦτα, συμποσούμενα εἰς ἀρκετὰς μυριάδας, ἀποδεικνύουσι τρανότῳ ὅτι πλὴν ἐναριθμῶν Βλάχων καὶ Ἀθηνῶν, οὐδεὶς ἕτερος λαὸς εἰσῆλθε ποτε καὶ ἐγκατέστη ἐν Ἑλλάδι. Ἡ ἀναρχοῦ τῶν πατριωνυμικῶν καταλήξεων ἀπόδειξις τῆς Πελοποννήσου εἶναι περιεργαστή.

Ἐπὶ 177,174 Πελοποννησίων ἐκλογῶν οἱ 44,501 φέρουσι τὴν κατάληξιν πολιοῦς. Τὸ πολιοῦς τοῦτο δύναται νὰ πρόβηται ἐκ τοῦ

έλληνικού πώλος, ή τοῦ λατινικοῦ pulus, διότι ἀμφότεροι αἱ λέξεις αὐταί σημαίνουν, ὡς ὁ Πελοποννησιακός πούλος, τόν υἱόν· ἐπειδή ὁμοίως οὐδέν παλαιόν ὄνομα φέρει τοιαύτην κατάληξιν, ὁ ἱστορικός θεωρεῖ τὸ πούλος τοῦτο ὡς Γετοθρακικήν κατάληξιν, ἀφοῦ ἐπιπολάζει εἰς παλαιά Γετοθρακικά ὀνόματα, ὡς Ρησκούπορις, Γυπαίπυρις, Μουκάπορις, Δερζίπουρις, Ρασκόπουρις· γνωστὸν δὲ ὅτι οἱ Σφακιανοὶ Κρήτες προφέρουσι τὸ Πελοποννησιακόν πούλος, πούρος, ὡς ἀρχοντάπουρον. Οἱ Γετοθρακεῖς, ὄντες ὁμοσθνεῖς καὶ ὁμόγλωσσοι πρὸς τοὺς Δάκκας, ἀντιπροσωπεύονται ὑπὸ τῶν σημερινῶν Βλάχων. Οἱ Βυζαντινοὶ ἀπεκάλου ἀτούς Σκλαβίνους, τὸ δὲ λατινικόν τοῦτο ὄνομα οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν πρὸς τοὺς σημερινούς Σλάβους, διότι οἱ Σκλαβῖνοι κατέκων τὴν Μυσίαν καὶ Θράκην πολὺ πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τῶν Σλάβων ἐν τῇ ἱστορικῇ σκηνῇ.

Ἄλλ' ἂν ἡ κατέληξις πούλος ἐπιπολάξῃ ἐν τῇ Πελοποννήσῳ, ἐν τῇ σημερινῇ Μάνῃ εἶνε σχεδὸν ἄγνωστος. Ἐπὶ 11,637 Μανειατῶν ἐκλογέων ἀπαντῶσιν 105 μόνον ὀνόματα καταλήγοντα εἰς πούλος, ὡς δ' ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος δηλοῦται, πάντες οὗτοι ἐγκατέστησαν πρὸ μικροῦ ἐν ταῖς κυριωτέραις τῆς Μάνης κώμαις. Τὰ Μανειατικά ὀνόματα φέρουσι δύο ἰδίαις καταλήξεις, ἕξ ὧν ἡ μὲν, ἀκος, ἰδιάζει εἰς τοὺς πρὸς τὸν Λακωνικόν κόλπον ἐστραμμένους, ἡ δὲ ἕτερα ἕας, εἰς τοὺς παρὰ τὸν Μεσσηνιακόν κόλπον οἰκούντας. Ἐπὶ 7377 πατρωνυμικῶν ὀνομάτων ἐκλογέων τῶν δήμων Γυθείου, Μαλεβρίου, Καρυοπόλεως, Κολοκυθίου, Αἰγείας, Μέσης καὶ Οἰτύλου, τὰ 4,513 καταλήγουσιν εἰς ἀκος. Ἐπὶ 5651 ἐκλογέων τῶν δήμων Λευκτροῦ, Καρδαμύλης καὶ Ἀβίας, οἱ 3496 φέρουσι τὴν κατάληξιν ἕας. Ἐν Λεύκτρῳ ἀπαντῶσι καὶ 302 ὀνόματα καταλήγοντα εἰς ἀκος. Ἐκ τῆς ἀναγραφῆς ταύτης ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ κατάληξις ἀκος ἐπικρατεῖ παρὰ τοῖς Μανειαταῖς, ὡς ἡ ἀκῆ παρὰ τοῖς Κρησὶ, καὶ ἡ ἄκος παρὰ τοῖς Κεφαλλήσιν. Ἐπὶ 23737 ἐκλογέων τῆς νήσου Κεφαλληνίας οἱ 7391 φέρουσι τὴν κατάληξιν ταύτην.

Ἡ κατάληξις ἀκος εἶνε παλαιὰ Λακωνική, διότι συνηθέστατα ἀπαντᾷ καὶ εἰς ὀνόματα παλαιῶν Σπαρτιατῶν, ὡς Δεινάκων, Εὐδαμῶκων, Ξενάκων, Πασάκων, Φυλάκων· καὶ τὸ ἕας δὲ ἀπαντᾷ εἰς παλαιὰ Λακωνικά ὀνόματα, ὡς Δημέας, Ἀριστέας, Καλλέας, Σωτέας, Φιλέας, Ἀγέας.

Τελευταῖον ὄριον τῶν Μανειατικῶν καταλήξεων εἶνε πρὸς ἀρκτον ὁ Σπαρτιατικὸς δήμος τῶν Γερονθρῶν, καὶ πρὸς ἀνατολὰς ὁ Ἄσωπος τῆς Τσακωνίας. Οἱ σημερινοὶ Μανειαταὶ ἀποκαλοῦντες *Βλάχους* πάντας ἀνεξαιρέτως τοὺς πέραν τοῦ Ταυγέτου οἰκούντας Πελοποννησίους,

διατηροῦσι τὴν ἀνάμνησιν τῆς προσημειωθείσης Γετοθρακικῆς εἰσβολῆς. Ἡ ἐκ Μονεμβασίας καὶ Κυνοῦριαις παντελῆς ἀπουσία τῶν Μανειατικῶν καταλήξεων εἶνε νέον ἐπιχειρήμα σπουδαίως ἐνισχύον τὴν γνωστὴν δοξασίαν τοῦ κ. Σάββα ὅτι οἱ σημερινοὶ Τσακῶνες οὐδὲν κοινὸν ἔχουσι πρὸς τοὺς παλαιὰ Δάκκωνας.

Ἡ παράδοξις ἐτυμολογία τοῦ Τσακῶν ἐκ τοῦ Δάκων ἀπαντᾷ ἐν τῇ II' ἑκατονταετηρίδι, καὶ ἐπλάσθη πρὸς ἀπλήν κολακείαν τοῦ τότε μαχίμου τοῦτου λαοῦ, ὅστις, πρῶτος ἀναγνωρίσας τὴν ἐν Νικαίᾳ ἰδρυθεῖσαν αὐτοκρατορίαν γενναίως ἠγωνίσθη πρὸς τοὺς πολυαριθμούς αὐτῆς ἐχθρούς. Εἶνε δὲ περιεργον ὅτι ἡ περὶ τοιαύτας ἐτυμολογίας ἐτυμολογίας βυζαντινῆ ἐλαστικότης, δι' ἐναντίους λόγους, πρῶτον ἐπλάσεν ἄλλην οὐχ ἥττον παραδόξον παράδοξον περὶ καταγωγῆς τῶν Τσακῶνων ἐκ Σκυθῶν καὶ Σκλαβῶν. Ἐν τούτοις εἰς σύγχρονος συγγραφεῖς, πολλὰ παθὼν ἐκ τῶν Τσακῶνων, διακρῆδην λέγει ὅτι οἱ διὰ τοῦ αὐτοκρατορικῶ βασιλείματος εἰς ἀπογόνους τοῦ Λυκούργου μεταβληθέντες Τσακῶνες ἦσαν μίγμα Ἀρβανιτοβλάχων καὶ Ἰθαγενῶν, «τὴν ἀσέβειαν χεῖρους τοῦ τῶν Τούρκων ἀθεωτάτου συστήματος». Τοῦτο ἀληθῶς πρεσβεύουσιν ἔτι καὶ αὐτοὶ οἱ Τσακῶνες, μαρτυροῦσι δὲ καὶ Ἀκόνικος ὁ Χαλκονδύλης καὶ ὁ Ἀθηναῖος Μελέτιος.

Ἀλλὰ τότε τί σημαίνει τὸ ὄνομα Τσακῶν; Τὸ ὄνομα τοῦτο οὔτε ἔθνος, οὔτε φυλὴν ἰδίαν δηλοῖ, ἀλλ' ἀπλῶς στρατιωτικὸν τάγμα, τοῦ ὁποῦ ἡ τακτικὴ συνίστατο εἰς τὴν τσάκα, ἢ τὴν ἐνέδραν! διὰ τὸν αὐτὸν λόγον οἱ Τσακῶνες λέγονται καὶ Μαρδαῖται, διότι *μαρδαί* λέγουσιν οἱ Ἀλβανοὶ τὴν παγίδα, τὴν δόλον. Ἡ τακτικὴ τῶν ἐνεδρευτῶν ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν βυζαντινῶν, *ζάκα, σάκα*, εἰδικώτερον δὲ «δικὴν Μαρδαῖτῶν», καὶ *Παραμονή*. Οὕτως ἐξηγεῖται καὶ τὸ νέον ὄνομα τῶν Τσακῶνων, *Παραμονεταί*.

Δεινῶς ἠπατήθησαν οἱ ἐκλαβόντες τοὺς Πελοποννησίους Μαρδαῖτας ὡς βάρβαρον φυλὴν, εἰσβαλοῦσαν πρὸ τῆς I' ἑκατονταετηρίδος, καὶ συμπληρώσαν τὴν ἀστειάν πανωλεθρίαν τοῦ ἐλληνικοῦ γένους. Περὶ Μαρδαῖτῶν διὰ μακρῶν ἐγραψαν πολλοὶ σύγχρονοι χρονογράφοι, Βυζαντινοὶ, Σύροι καὶ Ἀρμένιοι, οὐδεὶς ὅμως οὐδέποτε εἶπεν ὅτι οἱ Μαρδαῖται ἦσαν ἴδιον ἔθνος, ἐνθ' ἀπαντες ἀποκαλοῦσιν αὐτοὺς «τάγμα». Ὁ πατριάρχης Νικηφόρος δὲν ὀνομάζει αὐτοὺς ὡς οἱ ἄλλοι «τάγμα τῶν Μαρδαῖτῶν», ἀλλ' ἀπλῶς «λοχοῦντας ὀπλίτας», ἥτοι ἐνεδρευτάς. Ὁ σχολιαστὴς τῆς *Historia Miscella* διακηρύττει τὴν ἐλληνικὴν καταγωγὴν τοῦ πε-

1. Ὅτι τὸ ὄνομα Τσακῶν ἰσχυρῶς τάγμα στρατιωτικὸν μαρτυρεῖ καὶ ὁ κωδινὸς γράφων «τῶν εἰς τὰ κάστρα φυλάξεων, αἵτινες Τσακῶνες ὀνομάζονται».

ριφήμου τούτου τάγματος, ὅπερ οἱ βυζαντινοὶ ἀποκαλοῦσι «γλίκεον τεῖχος».

Κατὰ τὸν Βυβλίον, πρῶτος ὁ Ἡρόδωτος ἔδρυσεν ἐν Λιβάνῳ τὸ τάγμα τῶν Μαρδαῖτῶν πρὸς ἀναχαίτισιν τοῦ Ἀραβικοῦ χειμάρρου· οἱ Μαρδαῖται ἐλευθερώσαντες πολλὰς χώρας διένησαν ταύτας εἰς ἀνεξάρτητα τιμάρια (δεσποταίαις), καὶ ἐπαύσαν ἀναγνωρίζοντας τὴν βυζαντινὴν κυριαρχίαν· διὰ τὸν λόγον τοῦτον οἱ μεταγενέστεροι βυζαντινοὶ ἀπεκάλεσαν αὐτοὺς Μουρταῖτας, ἥτοι ἀντάρτας (ἐκ τοῦ μουλτος=άνταρσις)· τὸ ὄνομα τοῦτο παραμένει ἔτι παρὰ Τούρκους καὶ Ἑλλήσιν εἰς δήλωσιν τοῦ ἀρνησιβήσκου (μουρδάρης, μουρτάτος)· εἶδομεν δὲ ὅτι καὶ οἱ Τσακῶνες ὀνομάζοντο «ἀθεώτσοι τῶν Τούρκων». Σπουδαῖος κύκλος τῆς δημοτικῆς ἡμῶν ποιήσεως ἀφορᾷ εἰς τοὺς ἐν Συρίᾳ ἐλληνικοὺς πολέμους κατὰ τῶν Ἀράβων. Ἐν ταῖς ποιήμασι τούτοις βλέπομεν ὅτι ὁ χριστιανισμὸς οὐδόλας ἐνέπνευσεν τοὺς ὄνομους μαχητῶν, αἵτινες δυσφημοῦσι μέλιστα ὅτι ὁ χριστιανισμὸς ταξίαρχος, ἅγιος Γεώργιος, συμμάχει πρὸς τοὺς Σαρακηνούς, καὶ τὸ περιεργότερον ὅτι οἱ Μαρδαῖται δὲν μάχονται ὑπὲρ τῆς ἐν Βυζαντίῳ ἀρχῆς, ἀλλ' ἐν ὀνόματι αὐτοῦ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου·

Ὁ βασιλεὺς Ἀλέξανδρος Ἀλεξάνδροπολιτῆς.

Ἐν τῶν δημοτικῶν τούτων ἄσματων, πρὸ μικροῦ ἀνευρεθὲν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Πετροπόλεως ὑπὸ τοῦ κ. Δεστούνη, ἐξιστορεῖ τοὺς παρὰ τὸν Εὐφράτην πολέμους ἐνὸς Μαρδαῖτου, τοῦ ὁποῦ τὸ ὄνομα φέρει τὴν Πελοποννησιακὴν κατάληξιν, Ἀρμουρόπουλος·

— Μὰ τὸν κύρ Ἰλιον τὸν γλυκὺν, μὰ τὴν γλυκαίαν του (μάνη, δπου καὶ ἂν βρῶ Σαρακηνὸν τὸ αἶμά του νὰ πίνω, καὶ ἂν μὲ παραμανιώσωσι μέσ' εἰς τὴν Συρίαν ὅς πῶσω, τὰ στενορρόμια τῆς Συρίας κερὰ τὰ γερῶσα... — Ἰαυτέρω, Ἀρμουρῆ μου, καρτέρωσι δλίγον, νὰ δώσωσι τὰ ὄργανα βαρεῖά, τὰ βοῦνα μεγάλα, νὰ μαζευθῇ ἡ Βαβυλωνία καὶ ὅλη ἡ Κιππαδοκία...

Τάγματα Μαρδαῖτῶν, πλὴν τῶν ἐν Πελοποννήσῳ, ἐδρευούσιν ἐν Κρήτῃ, Τήνῳ, Κέῳ, Κεφαλληνίᾳ καὶ Πρεβέζῃ· εἰς τῶν ὀρεινῶν τῆς Ἀλβανίας λαῶν φέρει ἔτι τὸ ὄνομα, *Μαρδαῖται*.

Οἱ Μαρδαῖται ἦσαν τιμαριῶται ἀνώτεροι τῶν λεγομένων Τεξάτων, καὶ ὑποδεέστεροι τῶν Στραθιωτῶν. Τὸ ὄνομα Τεξάται ἐδήλου τοὺς ἐγγεγραμμένους ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ τάξει, καὶ ὑποκειμένους εἰς τὸ λεγόμενον ταξεδιον (ἐκστρατεῖαν), ἐπὶ ἀπωλείᾳ τοῦ τιμαρίου, ἐν περιπτώσει ἀπειθείας. Οἱ Μαρδαῖται δὲν ὑπεχρεοῦντο νὰ δεχθῶσι τὴν συνήθη αὐτοκρατορικὴν ῥύθην (μισθόν), ἀλλ' ἐξεστράτευον ἢ ἐξ ἰδίας προαιρέσεως, ἢ ἐπὶ τῇ βᾶσει ἰδιαιτέρων συμφωνιῶν. Ὅπως προσελύθη τοὺς Μονεμβασίωτας ἢ ἐν Νικαίᾳ αὐτοκρατορία ὑπέστη βα-

ρείας θυσίας. Πλὴν τῶν ἀπειραριθμῶν εἰς τὰς κοινότητας προνομίων, τὸ ἀξίωμα τοῦ Σεβαστοῦ ἐπεδαφιλοῦθη τοσοῦτον ἀφθότως, ὥστε ἐκ τῶν ἀρχαῖων τιμαριῶτων Τσακῶνων ἐν μίᾳ μάχῃ ὑπὸ τῶν Φράγκων οἱ 354 ἦσαν Σεβαστάδες.

Ὁ σπουδαιότερος τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος τιμαριούχος εἶνε ὁ λεγόμενος Στραθιωτῆς, ἢ Στραθιωτῆς· τὸ ὄνομα τοῦτο οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν πρὸς τὸν στρατιώτην· εἰ καὶ πολλὰς τὰ δύο ὀνόματα συγχέονται, ἀλλὰ παραγόμενον ἐκ τοῦ στραθῆ ἢ στραθᾶ (ὄδης), δηλοῖ τὸν ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν λεγόμενον Τεξεδάριον. Τὰ ἐνετικά ἐγγράφα ῥητῶς λέγουσι τοὺς Στραθιωτάς ὅτι μὲν Ἠλάχους, ὅτι δὲ Ἀλβανούς, ὅτι δὲ Ἑλλήνας, ὅπερ ἀποδεικνύει ὅτι οἱ τιμαριῶται οὗτοι ἦσαν μίγμα τῶν λεγομένων Ἀρβανιτοβλάχων καὶ Ἑλλήνων.

Ἴδιος κύκλος τῆς δημοτικῆς ἡμῶν ποιήσεως ἐξυμνεῖ τοὺς πρὸς τοὺς Ἀράβας καὶ Φράγκους ἀγῶνας τῶν Στραθιωτῶν· ὁ κύκλος οὗτος φέρει ἔτι ἐν Κρήτῃ τὸ ὄνομα «τραγοῦδια τῆς Στρατάς». Ἀκούσωμεν ἐν τῶν ποιημάτων τούτων, ἐξιστοροῦν τοὺς κατὰ τῶν Ἑνετῶν πολέμους τοῦ Κρητῶς Στραθιωτοῦ :

Χήρας ὀγίως ἐγεύετο σὲ μαρμαρένια τάβλα, χρυσά τ' ἂν τὰ πηροῦνιά του κ' ὀλέργουρα τὴ πιάτα, κ' ἡ κόρη ἀποῦ τόνα κερὰ ἀσημοκουκλωμένη. Κ' ἡ μάνα του εἰς τὴ μὰ μερῆ φθάνει ἔαριγεμένη. — Γεύεσαι, γέ μου, γεύεσαι, καὶ οἱ Φράγκοι σὲ [πλακῶσαν. — Προύβα, μάνα μου, νὰ ἰδῆς πόσαις χιλιάδες εἶνε, καὶ ἂν ἦνε δύο, νὰ χαίρωμαι, καὶ ἂν ἦνε τρεῖς, νὰ πίνω, καὶ ἂν ἦνε περισσοῦραις, τελλώσετε τὸν μαρρο. — Ἐβήκα, γέ μου, καὶ εἶδ' ἄσσοι, μὰ μετρηθὸν δὲν ἔχουν. — Σαλλώσετε τὸν μαρρό μου, καλογιγνώστε τον, καὶ δὲς μου, μάνα, τὸ σπαθί, τ' ἀγιοκωνσταντιναῖτο, νὰ ἔγω νὰ ἰδῶ τὸν πλῆμο, ποῦ κάνουνε οἱ Φράγκοι. — Ματρὲ μου, γοργογόνεαι καὶ ἀνεμοκουκλωδῆ, πολλὰς φορὰς μ' ἐγλώτωσε ἀπὸ βαρεῖαις φουρτοῦναις; καὶ ἂν μὲ γλυτώσῃ καὶ ἀπ' αὐτῆ, ὅς σὲ μαλαμματώσω, τὰ τέσσαρά σου πέταλα χρυσά θὰ σοῦ τὰ κάρω, τὰ δακτυλίδια τῆς εὐαθῆς σάλας καὶ χαλινάρια. Ἐ τὸ ἔμπα χιλίους ἐκοψέ, εἰς τὸ ἔβγα δύο χιλιάδες, κ' εἰς τ' ἄλλο στριφογύρισμα δὲν ἤβρηκε νὰ κόψῃ. Καὶ ὁ οὐρανὸς ἐσεῖσθηκε, καὶ ἡ θάλασσα μουγιάστη.

Οὕτω τὰ ὄρατα δημοτικὰ ἡμῶν ἄσματα δύνωφονται εἰς περιωπὴν καὶ ἱστορικῶν μνημείων. Ὡς γνωστὸν, ὁ κ. Σάββας πρῶτος ἀνέδειξε τὸν γνωστὸν ἀκριτικὸν κύκλον, αἱ δὲ σημεριναὶ μελέται καθιστῶσι πλέον ἀπαραίτητον τὴν ἱστορικὴν ταξινόμησιν τῶν ἐθνικῶν τούτων μνημείων, ἀλλὰ τὸ ἔργον τοῦτο οὐδεὶς ἔτερος δύναται ν' ἀναλάβῃ πλὴν αὐτοῦ τοῦ δημιουργοῦ αὐτοῦ.

Τὰ δημοτικὰ ἄσματα δύναται νὰ συμπληρώσωσι τὴν εἰκόνα τοῦ ἐν Ἑλλάδι τιμαριωτικῶ βίου, ἀλλὰ ταῦτα καὶ μόνον δὲν ἱκανοποιῶσι τὴν αὐστηρὰν τῆς ἱστορίας ἀπαιτήσιν. Εὐτυχῶς ἐν Ἑνετικῇ διεσώθησαν πάμπλλα ἐγγράφα ἀφορῶντα εἰς τοὺς Πελοποννησίους τι-

μαριούχους, και πρό πάντων αυτό τὸ παλαιὸν τιμαριωτικὸν ἄρχεον τῆς Κρήτης. Τὰ δὲ ἐπίσημα ταῦτα μνημεῖα ἀρκούντως διαφωτίζουν τὴν ἀγνωστον αὐτῆν σελίδα τοῦ μεσαιωνικοῦ ἑλληνισμοῦ.

Διωθέντες ὑπὸ τῶν Τούρκων οἱ Ἕλληνες τιμαριούχοι διεσπάρησαν ἐνὰ τὴν δυτικὴν Εὐρώπην, καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα Stradioti καὶ Morlati, περιφανῆ κατέχουσι θέσιν εἰς τὰ πολεμικὰ χρονικά τῆς ΙΕ' καὶ ΙΓ' ἑκατονταετηρίδος. Ἐξ ἐπαγγέλματος μισθοφόροι, περιήρχοντο τὰς πόλεις εἰς ἀναζήτησιν πολέμου, ἐν ᾧ συνεκentrῶθη ἅπας αὐτῶν ὁ βίος. Ἡ νεωτέρα τακτικὴ ἐπιστήμη πολλὰ ὀφείλει εἰς τοὺς Στρατιώτας, ἐξ ὧν διακρίνονται ἐπὶ στρατηγικῇ συνέσει καὶ ῥιψοκινδύνῳ ἄνδρες οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ Ἀργεῖοι. Ἀλλὰ καὶ πρό τῆς Τυρκικῆς ἐπιδρομῆς ἡ Δύσις ἐγνώρισε τοὺς Πελοποννησίους μαχητὰς, καὶ ἐξετίμησε τ' ἀποτελέσματα τῆς τακτικῆς των. Ἡ ἐν Tagliacozzo (1299) περιώνυμος νίκη Καρόλου τοῦ ἐξ Ἀδρηγαυῶν εἶνε καθαρὸν ἔργον τῶν ἡμετέρων ὁ Δάντης καὶ οἱ δυτικοὶ χρονογράφοι παρεσιώπησαν τοὺς Πελοποννησίους Στρατιώτας, ἀλλὰ τὰ πρό μικροῦ ἀνακαλυφθέντα δύο χρονικά τῆς Κουγκέστας διὰ μακρῶν ἐξιστοροῦσι τὸ στρατήγημα, δι' οὗ κατεστράφη ὁ πολυάριθμος γερμανικὸς στρατὸς τοῦ τελευταίου τῶν Ὀφενστάουφεν.

Ἐν τῇ ἐξαχρειώσει τῆς μισθοφορίας, καὶ τῇ ἀεγνίᾳ περιπλανήσει τὰ τέκνα ταῦτα τῶν μαχῶν δὲν ληθμονοῦσι τὴν Ἑλλάδα καὶ τοὺς προγόνους ἡ Ἑλλὰς ἠλεκτρίζει τὰ τέγνα ταῦτα πρό τῆς συμπλοκῆς, καὶ ἀποτελεῖ τὸ σύνθημα τῆς σφαγῆς. Ὁ ἐν Σκωτία, καὶ τῇ βορείῳ Γαλλίᾳ ὑπὲρ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Ἐδουάρδου Η' μαχόμενος Θωμάς ὁ Ἀργεῖος ἀποτείνει τὴν ἐξῆς προσλαλιὰν πρὸς τοὺς μετ' αὐτοῦ ἀγωνιζομένους 558 Πελοποννησίους, τὴν ὁποῖαν διέσωσεν ὁ ἐν τῇ μάχῃ παρὼν Νούκιος Νικάνδρος. « Ἄνδρες συστρατιῶται, ἡμεῖς μὲν, ὡς ὄρατε, ἐν ἐσχάτοις τῆς οἰκουμένης τανῶν οἰκοῦμεν μέρεσι, στρατευόμεθα δὲ βασιλεῖ καὶ ἔθνεσι τῶν ὑπ' ἄρκτον τελευταίων· οὐδὲν δ' ἐν τῆς ἡμεδαπῆς ἐνταῦθ' ἕτερον τι φερόμενοι ἠκομεν, ἢ τὴν εὐτολμον ἡμῶν ἀνδρίαν καὶ γενναϊότητα. Διὸ πρὸς τοὺς πολεμούντας ἡμᾶς γενναίως ἀντιπαραταξόμεθα, οὐδ' εἰ καὶ πλείονες ἡμῶν οἱ ἐναντίοι φαίνονται, οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς καὶ τὴν ἡμετέραν ἀρετὴν. Ἕλλήνων γὰρ ἐσμέν παῖδες, καὶ βαρβάρων σμήνος οὐ ποτούμεθα· τοῖνον τὴν πρέπουσαν ἡμῶν ἀρετὴν καὶ ἐν τῷ πολέμῳ κριτερίαν ἐπιδειξόμεν, ἢ ἀπαντες λέγειν ἔχοιεν, ὡς οἱ ἐξ Ἑλλάδος ἐν ταῖς Εὐρωπαϊαῖς μέρεσιν εὐρεθέντες, ἔργα χειρὸς ἀρίστης ἐπέδειξαντο· ὅθεν παρὰ μὲν τοῖς βασιλεῦσι κλέος ἀποληψόμεθα, παρὰ δ' ἀπανσιν ἑσπερίαις καὶ παρωκεανίαις ἀείμνηστον δόξαν κτη-

σόμεθα. Τοιγαροῦν, ὦ ἄνδρες, ἀνδρείως καὶ συνεταγμένως τοῖς ἐχθροῖς ἐπιβάλλωμεν, καὶ τὴν ὠκεάνειον ἀκτὴν αἵμασιν ἐναντίον φοινίξωμεν, καὶ τὴν πάλαι θυλλουμένην Ἑλληνῶν ἀνδρῶν ἔργοις αὐτοῖς φανερὰν ποιήσωμεν».

Τὰ ἐν τῇ Δύσει ἀνδραγαθήματα τῶν ἡμετέρων, πλὴν τῶν ξένων, ἐφαλλον καὶ αὐτοὶ οἱ Στρατιῶται ἐν πολλοῖς ποιήμασιν ἐκδοθεῖσιν ἐν Ἑνετίᾳ. Ἡ στρατιωτικὴ αὐτῆ ποιήσις, πολὺ κατωτέρα τῆς γνησίας ἑλληνικῆς, διακρίνεται διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἰταλικῶν λέξεων, καὶ πολὺ ὁμοιάζει πρὸς τὰ καὶ νῦν ἐπιφαλλόμενα ἔσματα ὑπὸ τῶν ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἰταλίᾳ ἑλληναλβανῶν ἀποικῶν.

Ἐν τούτοις τὸ μέλος τῆς στρατιωτικῆς ποιήσεως ἐπέσυρε τὴν προσοχὴν πολλῶν περιφανῶν τότε μουσικοδιδασκάλων, καὶ ὀλόκληρον τεῦχος ἐξεδόθη (1564) καὶ μετὰ μουσικῶν χαρακτῆρων. Ἐν τῶν ὑπὸ τοῦ Ναυπλιέως Μανόλη Βλέσση συντεθειμένων ποιημάτων εἶνε διὰ πολλοὺς λόγους ἀξιοσημείωτον διὰ τούτου ἀποτεινομένου πρὸς τὸν σουλτάνον Σελίμ, μετὰ τὴν ἐν Ναυπάκτῳ ναυμαχίαν, ἐν ἣ καὶ ὁ Στρατιώτης ποιητὴς μετὰ πολλῶν ἄλλων ἐπολέμησε, προσκαλοῦνται οἱ Τούρκοι νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τοὺς Ἕλληνας τὰ ἀρπαγέντα τιμάρια, διότι ἄλλως οἱ στρατιῶται δὲν ἴθ' ἀποθάνωμεν· «ἀλλὰ καὶ ἂν ὅλοι ἡμεῖς ἀποθάνωμεν, ἐξακολουθεῖ ὁ Βλέσσης, νέας Ἑλλήνων Κωνσταντίνος ἢ παρουσασθῆ, ἕσται ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἑλληνοπαίδων (Grecchotti) ἢ ἔλθῃ νὰ σῆς ἀποδιώξῃ τῆς Κωνσταντινουπόλεως· τούτο ἢ γίνῃ, ὅταν σὺ (ὁ σουλτάνος) πτωχύνῃς, ἐγκαταλειφθεὶς ὑπὸ πάντων τῶν ἰσχυρῶν φίλων· καὶ τότε, δυστυχῆ, ὁ ἀποθάνῃς ἐκ πείνης, διότι οὐδεὶς ἢ σὺ δώσῃ οὔτε ψωμί, οὔτε κρέας, οὔτε ὀρὶς».

de megalos restera
si microa, cho nian di amlei
ne psomi, erlas, moll o rial
no la la vorra più dari.
O Strathioti pallcari.

Ἄλλ' ἀπαντες οἱ Στρατιῶται δὲν ἀφῆκαν τὴν Ἑλλάδα· ἀρκετοὶ τούτων ὑποκύψαντες εἰς τοὺς Τούρκους, διστήρησαν τὰ οἰκογενειακὰ τιμάρια ὡς ἀμοιβὴν μάλλον ἐξωμοσίας τοῦ πατρῷου θρησκευματος, ἢ ὡς ἀναγνώρισιν ἀπαργαστοῦ δικαιώματος. Οἱ Στρατιῶται οὗτοι εἶνε οἱ γνωστοὶ μουσουλμάνοι Σπαχιδες. Τὰ ὑπόλοιπα τιμάρια περιήλθον εἰς τὴν σουλτανικὴν κυριότητα, καὶ σώζουσι μέχρι σήμερον τὰ ὀνόματα τῶν παλαιῶν κατόχων, Ἑλλήνων καὶ Ἀλβανῶν, ὡς τὰ πελοποννησιακὰ χωρία τοῦ Πόθου, τοῦ Σκληροῦ, τοῦ Δούκα, τοῦ Ραφομμάτη, τοῦ Λαδικῆ, τοῦ Βελιμάτη, τοῦ Μκυρομμάτη, τοῦ Γεροπέτρου, τοῦ Σούλη, τοῦ Πέτα, τοῦ Σπάτα, τοῦ Σγουροῦ, τοῦ Γολέμη, τοῦ Μπατράγκ, τοῦ Κομποθέρα κλπ. Ἐκ τού-

ὀνόματος τοῦ τελευταίου Σπαχὴ κτήτορος προσέλαβον καὶ τὴν νεωτέραν ἐπωνυμίαν τὰ λεγόμενα χωρία τοῦ Ἀλῆ-Γέλεπῆ, Ἀλῆ-Κοντούση, Ἀζίζαγα, Ρεῖζαγα, Δαούτη, Μουσταφάπασα, Ἀδδῆμπεη, Μουσουλόμπεη, Ρομουσταφᾶ, καὶ τοσαῦτα ἄλλα καταγραφόμενα ὑπὸ τοῦ ἱστορικοῦ. Οὕτως ἐξηγεῖται πλέον ἱστορικῶς ἡ μετωνυμία τῶν ἑλληνικῶν κωμῶν, καὶ καταστρέφεται ἡ ἐπικρατήσασα παραδόξις θεωρία περὶ τῆς ἐκβαρβαρώσεως τῆς ἑλληνικῆς γλῆς. Καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν βυζαντινῶν πολλακίς καὶ χωρία καὶ ποταμοὶ καὶ λίμναι καὶ ὄρη μετέβαλλον ὄνομα διὰ τῶν ἀλλεπαλλήλων κτητόρων.

Ἐπὶ τῇ αὐτῇ βᾶσει ὁ ἱστορικὸς ἐρμηνεύει καὶ τινὰς καταλήξεις ἐπισσημμένους εἰς τὰ ἰνόματα τῶν κωμῶν, ὡς τὴν βίτσιαν καὶ τὴν ὠσαν ἢ πρώτη καταλήξις εἶνε αὐτὸ τὸ λατινικὸν vicus, vicia, δηλοῦν τὴν εὐτελεστερὰν κώμην, ὡς λέγει ὁ Παπίας. Ἐν Πελοποννησίῳ γὰρ ἔχριν μνημονεύονται δύο χωρία, ἡ ἄνω καὶ ἡ κάτω Λουκαθίτσα, κείμενα ἐγγύς τῆς καλουμένης κώμης τοῦ Λουκά. Τὰ χρονικά τοῦ Μαυρέως μνημονεύουσι τὸν τιμαριούχον Λουκᾶν συμμετασχόντα τοῦ ἐπὶ τῶν Γάλλων γενομένου ἀνταδασμοῦ τῆς χώρας.

τοῦ μισρ Λούκα ἰδδθησαν τίσαρα φια¹ καὶ μόνον.

Ἡ καταλήξις ὠσα εἶνε αὐτὴ ἡ παλαιὰ λακωνικὴ λέξις, ἡ δηλοῦσα τὴν φυλὴν καὶ τὴν κώμην· οἱ Μανειῖται ἔλεγον τὰ τιμάρια καὶ γενεάς. Ὅτι ἡ ὠσα ἰσοδυναμεῖ τῇ κώμῃ, ἀρκεῖ τὸ ὄνομα τοῦ Βραχωρίου, γραφόμενον ἐν ὄλω τῷ μεσαιωνί, Βράχωβα. Οὕτω τὰ Πελοποννησιακὰ χωρία Ἀναστάσωβα, Νίκωβα, Κυρίτσωβα, Χρῦσωβα, δηλοῦσι τιμάρια τοῦ Ἀναστασίου, τοῦ Νίκου, τοῦ Κυρίτση, τοῦ Χρυσῶ.

Εἶνε ἀληθές ὅτι εἰς ὠσα καταλήγουσι καὶ Σλαβικαὶ τινες πόλεις, ἀλλὰ τοῦτο οὐδὲν σημαίνει, ἀφοῦ ἡ αὐτὴ καταλήξις ἀπαντᾷ εἰς ἀπειράριθμα παλαιὰ ἑλληνικά, ἰσπανικά, δακτικὰ, καὶ κελτικὰ ὀνόματα κωμῶν. Ἡ Mantova, ἡ Padova, ἡ Genova καὶ τόσαι ἄλλαι τῆς Εὐρώπης πόλεις δὲν ἔλκουσι βεβαίως ἐκ Σλαβῶν τὴν ἀρχὴν αὐτὸ τὸ περίφημον τῶν Σέρβων Κοσουφοπέδιον Κόσσοβα, εἶνε καθαρὰ τουρκικὴ λέξις, διότι καὶ οἱ Τούρκοι ἔχουσι τὴν ὠσα ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ πεδίου. Διὰ τῆς αὐτῆς ἱστορικῆς μεθόδου ἐξηγεῖται καὶ ἡ μυστηριώδης τῶν Κρητικῶν χωρίων καταλήξις, μουρι, ὡς Γαβαλομούρι, Ἀργυρομούρι, κλπ. Τὸ μουρι τοῦτο, παραγόμενον ἐκ τοῦ λατινικοῦ murus (τείχος), δηλοῖ τὴν οχυρὰν τοῦ τιμαριούχου κώμην, ἀπαρραλλάκτως ὡς τὸ ἀντίστοιχον αὐτοῦ καστέλλι, Φουρνηκαστέλλι, Φουτηκαστέλλι, Κανηκαστέλλι. Ἐν τῇ Στερεῇ Ἑλλάδι καὶ τῇ Ἠπειρῷ αἱ κρητικαὶ καταλήξεις ἀντικαθίσταν-

1. Παλλισι Πελ=τιμάριον.

ται διὰ τοῦ κάστρου, ὡς Ἀγγελόκαστρον, Θωμόκαστρον, Ἀργυρόκαστρον, Λαχανόκαστρον.

Ὁ τιμαριωτισμὸς ἐπικρατήσας ἐν ταῖς χώραις ταῖς ὑπὸ τῶν Δωριέων οἰκηθείσαις, ἀνατιρητήτως ὀφείλει τὴν μεσαιωνικὴν αὐτοῦ ἀρχὴν εἰς ἓνα τῶν τριῶν τούτων λαῶν, τοὺς Κρήτας, τοὺς Ἀκωνες ἢ τοὺς Ἀλβανούς· ἀλλ' ἀκριβῶς ποῖον; Παρὰ τοῖς λαοῖς τούτοις τοιαύτη ἐπικρατεῖ καταπληκτικὴ ὁμοιότης ἢ ἑξοικριβώσις οἰασθῆναις ἐπηρείας τοῦ ἐνὸς ἐπὶ τοῦ ἄλλου. Κρητικαὶ ἀποικίαι μνημονεύονται ἐν Μακεδονίᾳ, καὶ Ἀκωνικαὶ ἐν Ἠπειρῷ, ἀφ' ἑτέρου δὲ Ἀλβανοὶ ἐπικρατοῦσιν ἐν Ἑλλάδι. Ἡ ἐκδικήσις τοῦ συγγενικοῦ αἵματος, καὶ ὁ πυρρῆχος χορὸς παρουσιάζονται ἐν ὄλω τῷ μεσαιωνί ὡς ἰδιόζοντα ἔθιμα εἰς τοὺς Κρήτας, τοὺς Μανειῖτας, καὶ τοὺς Ἀλβανούς. Τὸ πρῶτον ἔθιμον, ἡ λεγομένη vendetta, ἐπικρατεῖ καὶ ἐν ταῖς ἰταλοελληνικαῖς κοινότησιν, αἵτινες ἔλαβον τὴν ἀρχὴν ἐκ Μανεικῶν καὶ Ἀλβανῶν ὡς καὶ ἐν τῷ Λιβάνῳ, ἐν ᾧ εἶδομεν στρατοπεδεύοντας τοὺς Μαρδαίτας· ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀρχαίτητι ἡ ἀντίποινος αὐτῆ τιμωρία ἐπικρατεῖ παρὰ μόνους τοὺς Κρητοὺς καὶ τοὺς Σπαρτιάτας· αὐτὸς ὁ Ραδάμικθος ἐθεορεῖτο ὑπὸ τῶν Πυθαγορείων ὡς ὁ νομοθέτης τῆς ἐκδικήσεως τοῦ συγγενικοῦ αἵματος. Ὡς γνωστὸν περὶ τῆς εὐρέσεως τῆς πυρρῆχης δὲν συμφωνοῦσιν οἱ ἀρχαῖοι, θεωροῦντες ὡς εὐρετὰς τοὺς Κρήτας ἢ τοὺς Ἠπειρώτας· τὸ παράδοξον δὲ ἔτι ὁ αὐτὸς χορὸς φέρεται ἐπὶ πρὸ ἡμῶν τὰ ὀνόματα Τσάμικος ἢ Ἀρβανίτικος, Σφακιανὸς ἢ Κρητικὸς χορὸς.

Τὴν σύγχυσιν ἐπαυξάνει αὐτὴ ἡ ἐρμηνεία τῶν διασωθέντων τιμαριωτικῶν δρων. Κρήτες, Ἀκωνες καὶ Ἀλβανοὶ τιμαριούχοι ἀποκαλοῦσι τοὺς ὑποτελεῖς φαρμέγιους· τὸ ὄνομα τοῦτο εἶνε αὐτὸς ὁ παλαιὸ ἀφαιμιώτης (ὑποτελής) τῶν Δωριέων. Οἱ Ἀκωνες ἀπεκάλουν τοὺς παρὰ τὸν Εὐρώταν οἰκοῦντας ὑποτελεῖς Σελειώτας καὶ Σκληρινούς. Ἡ πρώτη λέξις εἶνε αὐτὸς ὁ παλαιὸς Ἑλλως, ἡ δὲ δευτέρα ὁ δωρικὸς Κλαρώτας, ἦτοι ὁ διὰ κλήρου (σκλήρου) διανεμηθείς. Οἱ Βυζαντινοὶ ἀπεκάλουν τὰ τιμάρια καὶ κλήρους. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἐν Ἑλλάδι Ἀλβανοὶ ἀποκαλοῦσιν ἐπι τοὺς Ἕλληνας Σκληρίστ καὶ Σκλάβ, ἐνῶ οἱ ἐν Ἀλβανίᾳ μᾶς ὀνομάζουσιν Ἑλλάδλι καὶ Γρέκ.

Τὸ γνωστὸν ἀρματωλικὸν σύστημα διέσωσε μέχρις ἡμῶν πολλοὺς θρούς τοῦ μεσαιωνικοῦ τιμαριωτισμοῦ. Τὸ ὄνομα ἀρματωλικὸς παραγόμενον ἐκ τοῦ λατινικοῦ armatura ἢ armatus δὲν εἶνε τῶσον νέον, ὡς ὑπετέθη, ἀφοῦ ἤδη μνημονεύεται ἐπ' αὐτοῦ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ὁ ἀρματός, τοῦ ὁποῦ οὗ ὑπασπιστής φέρεται τὸ λατινικὸν ἐπίσης ὄνομα puer (puer), ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὸ παιδί

ἡ παλιγκάρη τὸ τελευταῖον τοῦτο ὄνομα φέρουσιν οἱ ὑπασπισταὶ τῶν Στρατιωτῶν. Τὸ χαρακτηριστικὸν τῶν παλαιῶν ἀρμάτων ἐπώνυμον Κανδιδάτοι (λατ. candidatus = λευχεῖμων, ἀσπρόφθορος) ὑποδεικνύει ὅτι ἡ φουστάνελλα ἦν τὸ ἰδιαίτον αὐτοῦ ἐνδύμα. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν Μαρδαίτων ἔφερε τὸ ἐλληνικὸν ὄνομα Κατεπάνω, πρὸς δὲ ἀνταποκρίνεται ὁ Καπετάνιος τῶν ἀρματολῶν. Τὰ παιδιὰ ἡ παλιγκάρια τῶν ἀρματολῶν ὑπεδικαίοντο εἰς σώματα, φέροντα τὸ ὄνομα μάγγα· ἡ λέξις αὕτη παραγομένη ἐκ τοῦ ἀλβανικοῦ μάγγ, ἐδήλου κυρίως τὴν ἀγγέλην, καὶ παραμένει ἐτι παρὰ τῷ λαῷ εἰς δήλων ληστρικῆς συμμορίας ἢ τοῦ ἀγυιόπαιδος· ἐκ τῆς μάγγας τοῦ Δωριέως σωματάρχου Μόσχοῦ, παρεκτραπέσθη ἐν Αἰγίνῃ (1827) εἰς βιαιοπραγίας καὶ διαρπαγὰς, προήλασε καὶ τὸ δεύτερον τῶν ἀγυιοπαίδων ἐπώνυμον, ἡ μοσχομάγγα, ὁ μοσχομάγγας· τὸ ὄνομα τοῦτο δὲν ἠσχύνθη νὰ οικειοποιηθῇ καὶ σπουδαία πολιτικὴ φατρία ἐν χρόνοις, καθ' οὓς τὸ ψεῦδος καὶ ἡ βία ἐθεωρήθησαν πολιτικαὶ ἀρεταί. Εἰς ἀγέλας διηροῦντο καὶ οἱ στρατιωτικῶς ἀνατρεφόμενοι παῖδες τῶν Σπαρτιατῶν, καὶ εἰς κατέργας (λατ. caetera = πλήρωμα) οἱ ἐν τῷ στόλῳ ὑπηρετοῦντες Μαρδαίται, φέροντες διὰ τοῦτο καὶ τὸ ὄνομα «ὁ λαὸς τῶν γαλεῶν». Τὴν ἐκφυλιστικὴν κατάπτωσιν τῆς λέξεως μάγγα παραδόξως παρηκολούθησαν καὶ ὁ γαλιώτης καὶ ὁ κατεργάρας, λέξεις ἐν ἀρχῇ δηλοῦσαι τὸ ναυτικὸν πλήρωμα. Τοιαύτην ἐξαχρείωσιν ὑπέστησαν καὶ ἄλλαι τιμαριωτικαὶ λέξεις, ὡς ἡ φουστάνελλα καὶ ὁ λεβέντης. Ἡ φουστάνελλα παραγομένη ἐκ τοῦ νεολατινοῦ φούστα, ἐδήλου τὸ ἐκ βαμβάκινου ὑφάσματος (τοῦ ἐλληνιστὶ λεγομένου φάσματος) ἐνδύμα. Ἐπειδὴ δὲ οἱ τότε φουστάνελλαδες εὐκόλως παρεξέτρεποντο καὶ εἰς ληστρικὰς πράξεις, ἡ φούστα προσέλαβε τὴν σημασίαν πειρατικοῦ πλοίου, ὁ δὲ φουστάρης τὴν τοῦ ληστοῦ. Τὸ ὄνομα λεβέντης, ἔπειτα τοσοῦτον ἐλαφρῶς ὡκειοποιήθησαν οἱ σλαβολόγοι, προέρχεται ἐκ τοῦ λατινικοῦ levis, levendus καὶ δηλοῖ τὸν εὐζώνον ὀπλίτην· τὰ ἀρματολικά τάγματα ἐκαλοῦντο διὰ τὸν ψιλὸν ὀπλισμὸν τῶν levis armatura; οἱ δὲ Στρατιῶται ψιλοὶ Ἰππεῖς, cavallieri leggieri. Ὅτι δὲ ὁ λεβέντης οὐδὲν ἕτερον δηλοῖ ἢ τὸ εὐζώνον παλιγκάρη, διδάσκει καὶ ἡ τῶν Λευκαδίων διάλεκτος, ἡ τὴν λεβεντεῖαν ἀντικαθιστῶσα δι' ἑτέρας ταῦτοσήμεου νεολατικῆς λέξεως, ἡ ἀλυσσοσύνη, καὶ πρὸ πάντων τὸ μεσαιωνικὸν ὄνομα τῆς πυρρίχης, ὁ λεβέντικος χορὸς, ἐκ μεταφράσεως τοῦ παλαιοῦ ὀνόματος τοῦ χοροῦ τούτου «εὐκίνητος». Ἄλλ' ὁ λεβέντης δὲν σημαίνει μόνον τὸν εὐζώνον ἢ εὐκίνητον νεαρὸν ὀπλίτην, ἀλλὰ καὶ τὸν πειρατὴν, ἐπὶ τέλος δὲ καὶ τὸν ἀντάρτην, διέσωσε δηλο-

νότι πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ παλαιοῦ Μαρδαίτου· ὁ λαὸς λέγει ἐτι λεβεντεῖα ἐν τῇ σημασίᾳ τῆς νεότητος, τῆς εὐκαμψίας καὶ τῆς παλιγκαρίας, ἀλλὰ συγχρόνως λέγει καὶ λεβέντικον ἐν τῇ σημασίᾳ τῆς ἀπειθείας καὶ ἀνταρσίας, ὡς «τὸ βαρῶ εἰς τὸ λεβέντικον» ἐπανίσταμαι.

Ὡς δηλοῦται ἐκ τῶν δημοσιευμένων Τηνιακῶν ἐγγράφων, οἱ ἐν τῇ νήσῳ Μαρδαίται τιμαριούχοι ὑπεχρεῶντο εἰς φρουρὰν ἡμερησίαν καὶ νυκτερινήν, λεγομένης μεροβίγλι καὶ νυκτοβίγλι· οἱ τὴν ἡμέραν φρουροῦντες ἐκαλοῦντο καὶ Μεριάριοι, ἤτοι ἡμερήσιοι· πάντες γινώσκουσιν ὅτι τὸ φυλακεῖον τῶν ἀρματολῶν ἐλέγετο ἡμέρι (= ὁλόημερος φρουρά).

Ἐἶδομεν ὅτι ὁ πυρρίχιος χορὸς παρέμεινε παρὰ τοῖς Ἀλβανοῖς καὶ τοῖς Κρησίν· ἤδη πρέπει νὰ προσθέσωμεν καὶ τοὺς ἀρματολούς, τῶν ὁποίων τὸ ὄνομα κατέστη συνώνυμον αὐτῷ τῷ χορῷ, διότι ἀρματούρας ἐλέγετο ὁ ὀπλορηστής· καὶ σήμερον ἐτι ἡ πυρρίχη καλεῖται Κλέφτικος χορὸς.

Ὡς γνωστὸν μεταξὺ Ἀρματολοῦ καὶ Κλέφτου ἐπικρατεῖ λεπτοτάτη τις διαφορὰ. Κλέφτης ἐπὶ τουρκοκρατίας ὠνομάσθη ὁ μὴ ἀναγνωρίζων τὴν κυβέρνησιν ἀρματολῶν, ἐπομένως μὴ φέρων ἐπίσημον διακριτικὸν διπλωμα, ἤτοι τὸν λεγόμενον μουρασελέν· ὑποτασσόμενος ἐκαλεῖτο ἡμέρος Κλέφτης, πρὸς διάκρισιν τοῦ ἀντάρτου, ὀνομαζομένου ἀγρίου κλέφτου. Τοὺς κλέφτας οἱ βυζαντινοὶ ἀπεκαλοῦν Ἀπελάτας (ἀπελαύνειν = διώκειν) ἤτοι δεδιωγμένους. Ἄλλ' ὡς ἐπὶ τουρκοκρατίας ὑπῆρχον ἀγριοὶ καὶ ἡμεροὶ Κλέφται, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν βυζαντινῶν μνημονεύονται ἀγριοὶ καὶ ἡμεροὶ Ἀπελάται· οἱ τελευταῖοι οὗτοι προσερχόμενοι εἰς τὴν ἐξουσίαν κατετάσσοντο εἰς τὰ συγγενῆ τάγματα τῶν Τσακῶν ἢ Μαρδαίτων, καὶ ἐλάμβανον στρατιωτικὰ ἀξιώματα. Ἡ τακτικὴ τῶν Ἀπελατῶν συνίστατο ὁμοίως εἰς τὴν ἐνέδραν, ἤτοι τὴν τσάκαν, ὁ χορὸς δὲ αὐτῶν εἰς μόνην τὴν πυρρίχην. Ἐκ τίνος ἀπελαττικοῦ φεμάτος διασωθέντος ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου δηλοῦται ὅτι καὶ τὸ μέτρον τοῦ ἀπελαττικοῦ στίχου ἦν αὐτὸ τὸ ἐπιπολάζον ἐν τῇ δημοτικῇ ἡμῶν ποιήσει, ἤτοι ὁ δεκαπεντάσυλλατος τονικός στίχος. Τὸ σιδηροῦν ῥόπαλον δι' οὗ οἱ Ἀπελάται ἐμάχοντο, τὸ ἀπ' αὐτῶν ὀνομασμένον Ἀπελαττικόν, φέρουσι καὶ οἱ Τσάκωνες.

Ἄλλ' ὅποιαί αἱ πρὸς τὴν ἐν Βυζαντίῳ κεντρικὴν κυβέρνησιν σχέσεις τῶν Ἑλλήνων τιμαριούχων; Κατὰ τὸν κ. Σάβαν οἱ βυζαντινοὶ πολλακίς προσπαθῆσαντες, οὐδέποτε κατώρθωσαν νὰ ὑποσάξωσιν ἐντελῶς τὴν κυρίως Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀλβανίαν. Μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων, τὸ τυ-

πικὸν τῆς βυζαντινῆς αὐτῆς καταγράφει ἐν ἐπισήμῳ θέσει τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν ἐλληνικῶν πολιτειῶν, καὶ τοὺς ἀπεσταλμένους τῶν στρατιωτικῶν γενῶν. Ὁ στρατοπεδάρχης τῶν Μαρδαίτων, ἀντικαταστάς ὕστερον ὑπὸ τοῦ στρατοπεδάρχου τῶν Τσακῶνων, ἐξουσιάζει τὰς φρουρὰς τῶν κάστρων.

Διὰ τῆς εἰς τὴν Πελοπόννησον εἰσβολῆς τῶν Σταυροφόρων ἐμάθομεν ὅτι ἡ Λακωνικὴ εἶχεν ἴδιον ἡγεμόνα, Λέοντα τὸν Χαμάρετον, ἢ Ἀργολίς καὶ Κορινθία τὸν φοβερὸν Στρατιώτην Λέοντα τὸν Σγουρόν, ἢ Μεσσηνία καὶ Πυλὸν τὸν Βρανῶν, τὰ Σικερά τὸν Βουτσαρῶν, τὸν ἐπιλεγόμενον Δοξαπατῆν, ἢ Θεσσαλία τὸν Γαβρηλόπουλον, καὶ ἄλλα τῆς Ἑλλάδος καὶ Ἡπειροῦ διαμερίσματα ἄλλους τοπάρχας. Οὗτοι δὲν ἦσαν βεβαίως ἐφήμεροι ὑπάλληλοι τοῦ Βυζαντίου, ὡφεληθέντες τῆς περιστάσεως ἵνα οικειοποιηθῶσι τὴν ἐξουσίαν, ἀλλὰ παλαιοὶ τιμαριούχοι κατέχοντες ὡς γονικά κτήματα τὰς χώρας, τῶν ὁποίων τὴν κατοχὴν διὰ τῶν ὀπλων διεξεδίκεσαν πρὸς τοὺς ξένους ἐπιδρομεῖς.

Ἦνε ἀληθές, ὅτι οἱ Βυζαντινοὶ πρεσβεύοντες μέχρις αὐτῆς τῆς τελικῆς διαλύσεως τοῦ κράτους τὴν παράδοξον ἀρχὴν, ὅτι ἦσαν οἱ ἀναντιρρητοὶ κληρονόμοι τῆς Ῥωμαϊκῆς κοσμοκρατορίας, ἐπίτηδες ἀπεισιώπησαν τὰς πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀλβανίαν ἀληθείας αὐτῶν σχέσεις· πολλαὶ ὅμως παλαιαὶ ἐνδείξεις συνδυαζόμεναι πρὸς νεώτερα ἐπίσημα γεγονότα χειραγωγοῦσι τὴν ἱστορίαν εἰς ἀνεύρεσιν τῆς πραγματικῆς ἀληθείας.

Καὶ πρῶτον αὐτὰ τὰ περιωθέντα χρονικά τῆς Ἡπειροῦ ρητῶς λέγουσιν ὅτι μέχρις Ἰουστιανοῦ τοῦ Α' ἡ χώρα, ψιλῶ ὀνόματι (μακρόθεν) ἀναγνωρίζουσα τὴν ἐν Βυζαντίῳ κυβέρνησιν, εἶχε ἴδιον αὐτόνομον βίον. Ἡ εἰσβολὴ τῶν Γόθων ἠνάγκασε τοὺς Ἡπειρώτας ἵνα αἰτήσων δι' ἐπισήμου πρεσβείας τὴν ἀμεσον προστασίαν τοῦ αυτοκράτορος· ἔκτοτε, ἐξακολουθεῖ τὸ χρονικόν, ἤρχισεν ἀποστελλόμενος εἰς βασιλικὸς πρωτοσπαθάρης, πρὸς ψιλὴν ἀντιπροσωπείαν τῆς βυζαντινῆς ἀρχῆς ἐν Ἡπειρῷ. Ἐν τούτοις ὁ αυτοκράτωρ Κωνσταντίνος ρητῶς λέγει τοὺς Ἀλβανούς ἀβασειλέτους καὶ ὑπὸ ἰδίων φυλάρχων κυβερνωμένους.

Ὁ Νικηφόρος Γρηγόρης ὁμολογεῖ ὅτι τὰ Φραγκικὰ κράτη, εἰς ἃ διηρέθη ἡ Ἑλλάς, ὡς τὸ δουκάτον τῶν Ἀθηναίων, τὸ πριγκιπάτον τῆς Πελοποννήσου, τὸ μεγακράτον τῶν Θηβῶν κλπ. δὲν ἐδημιουργήθησαν ὑπὸ τῶν κατακτητῶν, διότι ἡ ἰδρυσις τῶν κρατῶν τούτων χρονολογεῖται ἀπ' αὐτῶν τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων. Ἦνε ἀληθές ὅτι ὁ Δουκάγιος, ἐλαβὼν ὡς ἀνωστάτον τὴν μαρτυρίαν τοῦ βυζαντινοῦ χρυσογράφου, ἀπέδοτο εἰς τοὺς Σταυροφόρους τὴν ἰδρυσιν τῶν κρατῶν τούτων, ἀλλὰ τὰ ὕστερον

ἀνακαλυφθέντα δύο χρονικά τοῦ Μαρκίως παραδόξως ἐνισχύουσι τὰ ὑπὸ τοῦ Γρηγόρη λεγόμενα, διότι πρὸς τοὺς ἄλλους ἐξιστοροῦσιν ὅτι αὐτὸς ὁ πρῶτος Ἕλληνας κατακτητὴς τῶν Ἀθηναίων, Γουίδος Δελαρὸς, βλέπων διεκδικουμένους τοὺς τίτλους τοῦ ὑπὸ τοῦ πριγκίπου τῆς Πελοποννήσου, ἐπορεύθη εἰς Παρισίους διὰ νὰ ὑποβάλλῃ τὸ ζήτημα εἰς τὸν βασιλέα ἄγιον Λουδοβίκον, ὅστις, πραγματικῶς βεβιωθεὶς ὅτι ὁ τίτλος τοῦ δουκὸς ἀνήκειν εἰς τὰς Ἀθήνας ἐφέρετο ὑπὸ τῶν κατὰ καιροὺς διαικητῶν τῆς πόλεως, ἀνεγνώρισεν εἰς τὸν Δελαρὸς τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ τιτλοφορῆται δουξ τῶν Ἀθηναίων.

Ὡς ἐν Ἡπειρῷ μνημονεύεται ὁ πρωτοσπαθάρης, ὡς ἀπλῆ βασιλικὴ σκιά, αὐτὸ καὶ ἐν Πελοποννήσῳ ἀπαντᾷ ὁ αὐτὸς ἄρχων ἀπὸ τῶν εἰκονομαχικῶν ἰδίως χρόνων. Ἡ ἀμάθεια Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς Πελοποννήσου, τῆς Ἡπειροῦ καὶ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ἀποδεικνύει ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ ἠγνώσει τὴν μακρόθεν ἀναγνωρίζουσαν τὸ σκήπτρον τοῦ χώραν. Ἐκ τῶν ἀσυναρτήτων εἰδήσεων, τὰς ὁποίας συνήγαγε, μανθάνομεν ὅτι οἱ μὲν Πελοποννήσιοι τιμαριούχοι ὑπεχρεῶντο ἵνα προσφέρωσιν εἰς ὑπηρεσίαν τοῦ βασιλέως τακτὸν τινα ἀριθμὸν ὀπλιτῶν, αἱ δὲ πολιτεῖαι ὄφειλον νὰ δεχθῶσι τὸν ὑπὸ τοῦ πρωτοσπαθαρίου χειροτονοῦμενον ἄρχοντα· ἀλλ' αἱ ὑποχρεώσεις αὐταὶ πολλακίς ἠθετήθησαν· αὐτὸς ὁ Βασίλειος Μακεδὼν ἵνα πείσῃ τοὺς Στρατιώτας καὶ Μαρδαίτας νὰ συμπληρώσωσι τὰ πληρώματα στόλου, προωρισμένου νὰ πλεύσῃ ἐκ Μεθώνης μέχρι Ζακύνθου, καταφεύγει εἰς γελοῖον στρατήγημα. Ἐν τοῖς διασωθέντι καταλόγοις διαφόρων ἐστρατιῶν βλέπομεν τοὺς Μαρδαίτας πολὺ ἰδιοτρόπως ἐκπληροῦντας τὰς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ὑποχρεώσεις τῶν. Ἡ ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος διαταχθεῖσα ἡγεμονικὴ δεξίωσις τῆς χήρας μεγάλου τιμαριούχου τῶν Πατρῶν, τῆς Δαυηλίδος, ἀποδεικνύει ὅτι ἡ Ῥωμαϊκὴ πορφύρα πολλακίς ἐταπεινώθη ἵνα προσοικειωθῇ τοὺς διαδοχικοὺς ἐπὶ πλούτῳ, ἀνδρείᾳ, ἀλλὰ καὶ ἀπειθείᾳ ὑπηκόους. Ὁ αὐτὸς αὐτοκράτωρ διαβιβάζων πρὸς τὸν ἐν Μεθώνῃ ναυλοχοῦντα ναύαρχον περιεργόν τι στρατήγημα, αὐστηρῶς παραγγέλλει ἵνα μὴ γνωσθῇ τὸ μυστικόν οὔτε ὑπὸ τῶν ἐντοπίων ἀρχόντων, οὔτε ὑπὸ τῶν κοινοτήτων τοῦ λαοῦ.

Αἱ πρὸς τοὺς Πελοποννησίους τιμαριούχους σφοδραὶ διενέξεις τῆς βασιλείας οὔτε ἀπὸ Νικήτα τοῦ Ῥεντακίου, οὔτε ἀπὸ τοῦ Πλήθωνος χρονολογοῦνται, ἀλλ' ἀνέρχονται εἰς πολὺ ἀρχαιότερους χρόνους. Ἐπ' αὐτοῦ τοῦ Ἡρακλείου ἢ ἐν Βυζαντίῳ κυβερνήσεως ἐπὶ τοσοῦτον ὑπωπτεύετο τὴν πίστιν τῶν Πελοποννησίων τι-

μαριούχων, ὅστε εἰς τὰ χρησιμολογικὰ αὐτῆς βιβλία τυχαῖα φυσικὰ σημεῖα, ὡς ἐκλειψίς ἡλίου, βρονταὶ καὶ ἀστραπαί, ἀναγράφονται ὡς διόσημεῖα ἐπιχειμένου μούλτου (ἀνταρσίας) Στραθιωτῶν. Εἶδομεν ὅτι ὁ Εὐβόδιος ἱστορεῖ ὅτι αἱ ἐν ὀνόματι τοῦ αὐτοκράτορος καταλαμβάντες τὸν Δίβανον Μαρδαίται ἀνερύθησαν ἀπέμωσ ἀνεξάρτητοι δεσπόται, καὶ ὑπέπεσαν εἰς τὴν ὀργὴν κυβερνήσεως, ἥτις ἐθεώρει τὴν πρὸς τὸν βασιλέα ἀπιστίαν ἴσην πρὸς τὴν χριστιανικὴν ἀποστασίαν. Ἡ ἀμοιβαία ὑπόψια ἐξετράπη ἐπὶ τέλους εἰς μῖτος ἐκδηλωθῆν διὰ πολλῶν ὑβρεῶν καὶ συκοφαντιῶν. Ὁ Κωνσταντῖνος Πορφυρογέννητος ἀποκαλεῖ τοὺς Πελοποννησίους ἀπογόνους Σθλάβων, καὶ δούλους τῶν Ῥωμαίων· κατὰ ἱστορικούς τινας θρύλλους περιωθέντας παρὰ τοὺς Ἑραφί χρονογράφους καὶ αὐτὸς ὁ οἶκος τοῦ Πορφυρογενήτου ἐσυκοφαντεῖτο ὡς Σθλαβικός. Αὐτὴ ἡ νόμψη τοῦ αὐτοκράτορος, Θεοφανῶς ἡ Σπαρτιάτις, ἐξυβρίζουσα τοὺς βυζαντινοὺς ὑπουργοὺς ἀπεκαλεῖ αὐτοὺς Σκύθας. Ἄθηναίαι καὶ Πελοποννήσiai ἐπισκεπτόμενοι τὸ Βυζάντιον τοσοῦτον ὑπεβλέποντο, ὅστε ὁ Ψελλῶς, θελήσας νὰ συστήσῃ εἰς συνάδελφον ὑπουργὸν ὑπόθεσιν τινα Ἀθηναίων οἰκογενειακῶν φίλων, δικαιολογεῖ τὴν συστατικὴν διὰ τῶν φράσεων «μὴ θεομάσης, ὅτι φίλος Ἀθηναίων καὶ Πελοποννησίων καθέστηκα». Ἀφοῦ δὲ τὸν παρακαλεῖ ἵνα ἐξομαλύνῃ τὴν ὑπόθεσιν «χάρῃ αὐτῆς τῆς σκίσης τοῦ Κίμωνος καὶ Μιλτιάδου», προσθέτει, ὅτι ἂν καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ἐνδόξων προγόνων δὲν ἀρκοῦσιν ἵνα τὸν ἐξουμενίσωσιν, ἐξαιτεῖται τὴν ἐξομάλυνσιν τῆς διαφορᾶς, ὡς ἰδίαν προσωπικὴν χάριν. Ὁ μίαν μετὰ τὸν Ψελλῶν ἐκατονταετηρίδα ἀκμάσας Τσέτσης δυσφορεῖ ὅτι ἐπισκέπτονται τὸ Βυζάντιον τοσοῦτοι Χῆοι, Ῥόδιοι καὶ Κρήτες, οὗς μετὰ τῶν Τούρκων καὶ Ἀλβανῶν ἀνάθεματίζει ὡς βδελυροὺς ἀνθρώπους. Τὸ κατὰ τῶν Ἑλλαδικῶν μῖτος ἐπὶ τοσοῦτον ἐκρημνώθη, ὅστε καὶ αὐτὸς ὁ δυστυχὴς Ἀχιλλεὺς ἀποκαλεῖται αἰμοβόρος καὶ κακοῦργος Σκύθης, αἱ δὲ Μυρμιδόνες καὶ οἱ Ἕλληνες παρουσιάζονται ὡς ἀπόγονοι τῶν Οὐνων, Τούρκων καὶ Βουλγάρων. Τὴν ἀληθὴ ἀφορμὴν τοῦ κατὰ τῶν Ἀλβανῶν καὶ Ἑλλήνων μῖτους τῆς ἐν Βυζαντίῳ αὐτῆς ἀποκαλύπτει περίεργον ἔγγραφο ἀποτεταγμένον ὑπὸ Θεοδώρου τοῦ Μετοχίτου, τοῦ γνωστοῦ ὑπουργοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ Β'. Τὸ ἔγγραφο δὲν ἐγράφη βεβαίως διὰ νὰ δημοσιευθῇ, διότι εἶνε μυστικὴ πρὸς τὸν Θεὸν δέσσις τοῦ ὑπουργοῦ ἐν μέσῳ τῶν φοβερῶν κινδύνων οὗς διήρχετο τότε τὸ κράτος· ἐπειδὴ ὅμως διεσώθη, δημοσιεύεται ὡς ἀξιόλογον ἱστορικὸν μνημεῖον. Ἐν τῇ δέσει ταύτῃ ὁ Μετοχίτης ἰκετεύει τὸν Θεὸν τῶν Χριστιανῶν ἵνα ἐξαρτινίσῃ ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς καὶ κρημνίσῃ εἰς

τοῦ βαθυτάτους τοῦ Ταρτάρου κευθμῶνας τοὺς Ἕλληνας καὶ Ἀλβανοὺς, οἵτινες καὶ τὸ κράτος καὶ τὴν πίστιν πολεμοῦσιν, ἔτοιμοι ἵνα συμμαχῆσασιν πρὸς πάντα ἐχθρῶν τῶν ἐν Βυζαντίῳ ὁμοειδῶν· αὐτοὶ οἱ παρθέλιοι καὶ τρίδουλοι τῶν Ῥωμαίων εἶνε ἡ μόνη αἰτία τῆς ἐπιχειμένης τελικῆς καταστροφῆς!

Τὸ ἀμοιβαίον μῖτος κορυφοῦται ἐπὶ Μανουὴλ Β', καὶ βδελυραὶ πλάσσονται ὑβρεῖς καὶ συκοφανταὶ κατὰ τῶν Πελοποννησίων ἐκαταίτων ὡς ἀποδιώξασιν τῆς χειρσνήσου καὶ τοὺς τελευταίους Βυζαντινοὺς, ἐκ μέρους τῶν Βυζαντινῶν, διεκδικούντων τὴν κατοχὴν ὅλης τῆς Πελοποννήσου ἐπὶ τῷ ἀληθῶς γελοίῳ τίτλῳ, ὅτι ἦσαν οἱ κληρονόμοι τῶν Ῥωμαίων. Εἶνε γνωστὸν τὸ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τοῦτον ὑπόμνημα τοῦ Σπαρτιάτου Πλήθωνος καὶ ἡ πρότασις τοῦ τιμαριούχου φιλοσόφου περὶ διανομῆς τῆς Πελοποννήσου εἰς τέσσαρας τιμαριωτικὰς κλάσεις, ὡς καὶ ὁ περιφημος περὶ τοῦ ἀνοθεύτου τῆς ἐλληνικῆς φυλῆς ἀφορισμὸς ἐν τῷ ὑπόμνηματι τούτῳ χωρίζονται οἱ Βυζαντινοὶ τῶν κυρίως Ἑλλήνων, καὶ αὐτὸ δὲ τὸ Βυζάντιον θεωρεῖται ὡς Δωρικὴ ἀποικία. Εἰς τῶν γραμμῶν τοῦ Μανουὴλ Β' ἐξεσφενδόνισε νέαν καὶ δριμυτέραν κατὰ τῶν Πελοποννησίων σάτυραν· μὴ δυνάμενος ὅμως ν' ἀνατρέψῃ τοὺς περὶ γνησιότητος τῆς καταγωγῆς τῶν Πελοποννησίων λόγους τοῦ Πλήθωνος, ἀποκαλεῖ αὐτοὺς βδελυροὺς, ἀγροίκους καὶ αἰμοβόρους, σφάζοντας ἰδίᾳ χεῖρὶ τὰς ἰδίας γυναῖκας καὶ τέκνα ἐν τοῖς διαβολικοῖς αὐτῶν συμποσίοις, καὶ ἀφίνοντας τὰ πτώματα ἄταφα πρὸς ἀπλήν τέρψιν. Ἐτερος σάτυρογράφος, ὁ Μάλαρις, συντάξας νεκρῶν διάλογον κατὰ μίμησιν τοῦ Λουκιανοῦ, διεκωμῶδησεν ὀνομαστὶ τοὺς πρωτεύοντας τῶν τιμαριούχων.

Ἄλλ' εἰς τὰς κομικοτραγικὰς ταύτας συζητήσεις ἔθετο τέρμα ὁ τουρκικὸς χειμαρρὸς. Ἐν τῇ προβλεπομένη προσεχεῖ καταστροφῇ, ὁ καρδινάλιος Βησσαρίων διηύθυνεν ἐκ Ῥώμης πρὸς τὸν δεσπότην τῆς Σπάρτης, Κωνσταντῖνον Παλαιολόγον, τὸν μετ' οὐ πολὺ τελευταῖον τοῦ Βυζαντίου αὐτοκράτορα, σπουδαῖον ὑπόμνημα δι' οὗ τὸν ἐξορκίζει ὅπως ἀναλάβῃ σπουδαίως τὴν ἀναμόρφωσιν καὶ τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ τοῦ ἑλληνισμοῦ· πρὸς τοῦτο θεωρεῖ συντελεστικὰ ὁ φιλόπατρις Ἕλληνας τὰ ἐξῆς: α) τὴν κατάργησιν τοῦ βυζαντινισμοῦ μετὰ τῶν παρεπιμένων αὐτῷ Ῥωμαικῶν παραδόσεων, καὶ τὴν ἀνάδειξιν αὐτοῦ τοῦ περισωζομένου Σπαρτιατικοῦ πολιτεύματος, ὡς τῆς μόνης ἑλληνικῆς νομοθεσίας· β) τὴν ἀπόδωσιν τῶν ἀφαιρεθέντων ἐκ τοῦ Πελοποννησιακοῦ λαοῦ ἐπλων, καὶ τὴν σύντονον στρατιωτικὴν διοργάνωσιν τῆς χώρας, συγχρόνως δὲ τὴν γενναίαν ὑποστήριξιν τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τὴν ἐκ Δύσεως ἀνάκλησιν

τῶν σοφῶν Ἑλλήνων, οἵτινες μὴ εὐρίσκοντες σταδίον ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι πλανῶνται τῆδε κάκεισε ἐκπαιδεύοντες τοὺς ξένους· εἶνε αἰσχρὸν, ἐπιλέγει, νὰ διατελῇ ἐν τοιαύτῃ ἀμυχθία τὸ ἡμέτερον γένος, καὶ νὰ προσηλακίζωμεθα ὑπὸ τῶν ξένων, οἵτινες ἀήρως ἠγόρασαν τὰ ἡμέτερα παῖτα· γ) τὴν κήρυξιν τῆς Πελοποννήσου ἀσύλου ἱεροῦ εἰς πάντας τοὺς ὑπὸ τῶν Τούρκων διαχωμένους ὁμοειδῆς καὶ ἀλλοειδῆς, καὶ τὴν συγγέντωσιν τῶν δυνάμεων καὶ πόρων τῆς χώρας εἰς καταρτισμὸν ναυτικοῦ, τὸ ὅποσον ἐνούμενον μετὰ τῶν ἄλλων χριστιανικῶν στόλων εὐχερῶς θὰ καταστρέψῃ τὸ τῶν Τούρκων, οἵτινες οὕτως ἀποβλάλλοντες τὸ νεῦρον τῆς δυνάμεώς των θέλουσιν ἐκλίπει· οὕτω δὲ, ἐπιλέγει ὁ Βησσαρίων, βασιμηδὸν ἀνακτῶν καὶ τὰς ἄλλας ἐλληνικὰς χώρας θὰ ἐγκαταλείψῃς μνήμην καὶ ἔργον ἀθάνατον».

Δυστυχῶς ὅμως ἐπέπρωτο τὸ Βυζάντιον νὰ ἀποθάνῃ ὡς ἐπὶ τοσοῦτους αἰῶνας ἔζησεν· εἶνε γνωστὸν ὅτι ἐν τῇ τελευταίᾳ πρὸς τοὺς Κωνσταντινουπολίτας προσελακίξ ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος διατάζει ἂν πρέπη ν' ἀποκαλέσῃ τοὺς ὑπηκόους αὐτοῦ Ῥωμαίους ἢ Ἕλληνας. Οἱ ἀνὰ τὴν Εὐρώπῃ διασπαρέντες Στραθιωταὶ ἀπέδειξαν ὅτι τὸ ἔθνος ἔσωζεν ἐτι ἀρκούσας ζωτικὰς δυνάμεις, τὰς ὁποίας παραδόξως περιεφρόνησαν οἱ βασιλεῖς του, ἐξετίμησαν ὅμως καὶ ἐθαύμασαν οἱ ξένοι.

Εἶνε ἀξιοπαρατήρητον ὅτι οὐδεὶς τῶν φυγάδων λογίων ἢ πολεμιστῶν Ἑλλήνων προσέλαβέ ποτε τὸ ὄνομα Βυζαντινὸς ἢ Ῥωμηνός, ἀλλ' ἀπαξίπαντες ὑπερηφάνως διεκήρυσαν ὅτι ἦσαν ἄληθεῖς Ἕλληνες, καὶ οὐδὲν πλέον. Ἐν ὀνόματι τῆς Ἑλλάδος οἱ Στραθιωταὶ ὀρμώσιν εἰς τὰς μάχας, τὸ δὲ ὑπὸ τῆς βυζαντινῆς παραδόσεως ἀτιμασθὲν ὄνομα ἀνυψοῦται οὐ μόνον διὰ τῆς λόγῃς, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς Στραθιωτικῆς γραφίδος. Τύπος γενναίου πολεμιστοῦ καὶ διαπρεποῦς λογίου παρίσταται ὁ Στραθιωτῆς Ἰάκωβος Διασωρτίνος, τιτλοφορούμενος «πάλαι ποτὲ εὐτυχῆς κύριος τῆς Δωρικῆς». Οἱ παλαιογράφοι γινώσκουσι τὸν δεξιὸν τοῦτον καλλιγράφον καὶ σωτήρα πολλῶν ἀρχαίων κωδικῶν· σήμερον δὲ γινώσκεται ὅτι ὁ Διασωρτίνος μετὰ τῆς αὐτῆς εὐχερῆς χειρὶζόμενος τὸ δόρυ ὡς καὶ τὸν κάλαμον, ὑπερέτησεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὡς ἑταίρος τοῦ ἱππικοῦ τοῦ αὐτοκράτορος Καρόλου Ε'. Ἀκούσας τὸν Ἰλνυριὸν Φράγκοβιτς ὑβρίσαντα τὴν Ἑλλάδα, ὁ Διασωρτίνος ἐδημοσίευσεν ἐν ἰδίῳ τεύχει (1558) δριμυτάτην σάτυραν κατὰ τοῦ ὑβριστοῦ καὶ τοῦ ἔθνους αὐτοῦ, καὶ ἐξυμῶν τὰ πρὸς τὸν πολιτισμὸν δικαιώματα τοῦ ἑλληνικοῦ γένους ἐπιλέγει ὅτι ἡ Εὐρώπη θὰ καταδικάζετο ὡς ἀχάριστος ἂν παρεγγώριζεν, ὅτι ὀφείλει εἰς τὴν Ἑλλάδα· «τὴν κλεινὴν ταύτην μητέρα πάσης

σοφίας καὶ ἡμερώσεως». Καὶ δὲν ἦτο ἀπλῆ κομπορημοσύνη τῶν ἐλληνικῶν στρατιωτῶν ἢ δόξα ὅτι ἡ Ἑλλάς δὲν ἀπέθανεν, ἀλλὰ γαγονὸς ὑμολογούμενον ὑπὸ τῶν διασημοτέρων ἀντιπροσώπων τῆς γερμανικῆς διανοίας τοῦ τότε καιροῦ, ὡς τοῦ Μελέγγου καὶ τοῦ Καμεραρίου. Ὁ τελευταῖος οὗτος ἐπιστέλλων ἐκ Λειψίας πρὸς τὸν διαληφθέντα Στραθιωτὴν ἐγράφεν «ἦν δ' ἄρα ἐμοὶ παρὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ὑμετέρων ἐπιστολῶν πρόχειρον τῇ μνήμῃ τὸ περὶ τῶν Ἀθηνῶν χρησθέν ποτε ἀσκήος βλαπτίχη, δύναϊ γε μὴν οὐ θέμις ἐστίν, ἐγὼ γὰρ ἐκδέχομαι τοῦτο, ὡς περὶ ἀπαντος τοῦ ἔθνους προενεχθέν».

Τὰ ἐν τῇ ξένη ἀνδραγαθήματα τῶν Στραθιωτῶν ἐπὶ τὸ ὑπερβολικώτερον φημιζόμενα ἐν τῇ δούλῃ Ἑλλάδι, ἠλέκτριζον τὰς καρδίαν καὶ ἠνώρθων τὸ φρόνημα. Ἕλληνες ἐξουργοὶ ἐξέμυνον τὰ Στραθιωτικὰ τρέπαια· διὰ νὰ τ' ἀκούσῃ ἡ Ἀνατολὴ καὶ ὅλος ὁ Ἀεθάντες». Αὐτὴ ἡ δημοτικὴ ποιησις ψάλλει ἐτι τοὺς ἐν Κύπρῳ καὶ Ναυπάκτῳ ἀγῶνας τῶν Στραθιωτῶν. Ἐκ τῶν διηγήσεων τούτων Ἕλληνες καὶ Ἀλβανοὶ ἠντήλησαν θάρρος καὶ ἐνθουσιασμὸν, καὶ ἐπαυσαν ἐκλαμβάνοντας τὸν Τούρκον ὡς θηρίον δυσκαταγώνιστον· πῖντες ἀνέμενον τὴν ἐξ Εὐρώπης ἐπάνοδον τῶν ἀγγέλων καὶ προμάχων τούτων τῆς ἐλευθερίας· ἀδημονοῦντες ἐπὶ τῇ βραδύτητι τῆς ἐπιστροφῆς των, γράφουσιν ἀναφορὰς πρὸς τὸν Πάπαν, δι' ὧν ζητοῦσι τὴν ἀποστολὴν τῶν ἀδελφῶν, ἐπὶ τῇ βεβαίωσιν καὶ αὐτῆς τῆς ἐξωμοσίας τοῦ πατρῷου θρησκειώματος. Ἐπὶ τῇ προσδοκίᾳ τῆς ἐπιχειμένης ἐπανόδου τῶν Στραθιωτῶν οἱ μῆλλον ἀνυπόμονοι ἔλαβον τὰ ὅπλα καὶ πρῶτοι ἐνεκαίνισαν τὸ μέγρι τοῦ 1821 παραταθὲν αἰμακτηρὸν δρᾶμα τῶν ἑλληνικῶν ἐπαναστάσεων.

Ἄλλ' ἡ μισθοφορὶα καταστῆσεν τὸ μόνον βιαιοποριστικὸν ἐπάγγελμα τῶν φυγάδων τούτων, σὺν τῷ χρόνῳ κατέπνιξε πᾶν αἰσθημὸν φιλοπατρίας, καὶ οἱ Στραθιωταὶ ἐν Ἱταλίᾳ λαβόντες τιμὰς καὶ γαίλας μετὰ τῆς γλώσσης ἀπέ-

1. Ἀφελῶς ἐξικονίζει τὰ τότε ἐν Ἑλλάδι αἰσθηματὰ ἡ ἐξῆς ἀναφορὰ πρὸς τὸν Πάπαν Γρηγόριον ΙΓ' (1581): «Νὰ ἀναγκάσῃ τὸν καθολικὸν βῆξαν κύριον φιλίππον νὰ μᾶς στείλῃ βοήθειαν ἀπὸ τοῦ γένους ἡμῶν Ῥωμαίους καὶ Ἀρβανίτας, καὶ ἡμεῖς θίλομε σηκῶσαι φλάμπουρο, καὶ εἰς τὸ ὄνομα τῆς Παναγιότητάς σου θέλομε πάρει εἴην τὴν Ἀρθασθητίαν καὶ τὸν Μοραία, ἐπειδὴ ἐμεῖς πλῆθος Ῥωμαῖοι καὶ Ἀρβανίταις... Καὶ ἐν αὐτῷ ἡ Μακαριότης σου κάμη καὶ ἐλευθερωθόμεν, ἀπὸ τῶρα καὶ ἐμπροσθεν ὑποτασσόμεσθιν τῇ ἀγίᾳ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ τῆς πρεσβυτέρης Ῥώμης. Μόνον ἡ Παναγιότητά σου νὰ μᾶς κάμη τὴν χάριν, ὅτι οἱ ἱερεῖς, ἀρχιερεῖς, ἐπισκόποι καὶ πατριάρχαι, καὶ ἄλλοι τοῦ ἱεροῦ τάγματος ὅμοιοι, νὰ ἱερουργοῦναι καὶ νὰ λειτουργοῦναι κατὰ τὴν τάξιν ἡμῶν, ἐστίντας τὸ πᾶθος καὶ ὁ λαὸς ἐνε Ῥωμαῖοι, καὶ δὲν ἠξέουρουν τὴν γλῶσσαν τὴν φράσαικην».

βαλον και την ἀνάμνησιν τῶν γυναικῶν τιμαρῶν. Ἄμα δ' ὁ Στραθιώτης ἐλησμονήθη και ἐν αὐτῇ τῇ Εὐρώπῃ, ἀνεφάνησαν ἐν Βλαδίει ἀρματωλὸς και ὁ λεθένης, οἱ τινες ἐπὶ τῇ αὐτῇ βάζει διοργανώσαντες τὸ ἔθνος, ἀνέδειξαν αὐτὸ κατὰ ξηρὰν τε και θαλάσσαν ἀντάξιον τῆς ἐλευθερίας.

Τοιαύτη ἐν συνόψει ἡ περὶ τιμαριωτισμοῦ μελέτη τοῦ κ. Σάθα, ἐν προσεχεί δε φύλλῳ τῆς «Ἐστίας» θέλει ἀναλυθῆ και ἡ περὶ τῆς διοργανώσεως τῶν ἐλληνικῶν κοινοτήτων ἐν τῇ αὐτῇ μεσαιωνικῇ περιόδῳ. κ.

ΕΥΓΕΝΙΑ ΓΡΑΝΔΕ

Μυθιστορία Ὁμοῖου Βελζάν.—Μετᾶφρ. Ἀγγελου Βλάχου.

Συντομία 181 σελ. 186.

Ἐνῶ ταῦτα συνέβαινον ἐν Σαμύρῃ, ὁ Κάρολος ἐπλουτεῖ ἐν Ἰνδίασι.

Ἡ μικρὰ ἐμπορικὴ του προμήθεια εἶχε πωληθῆ ἐξαίρετα ἐν ἀρχῇ, εἰσέπραξε δ' ἐκ τῆς πωλήσεως ἐξ ἑκατάδας ταλλήρων. Ὑπερβάς τὸν τροπικόν, πολλὰς αὐτοῦ ἀπέλασε προλήψεις. Παρετήρησεν, ὅτι τὸ ἀλλιστον μέσον πλουτισμοῦ ἐν ταῖς χώρας τῶν τροπικῶν, ὡς και ἐν Εὐρώπῃ, ἦτο ἡ τῶν ἀνθρώπων ἀγοραπωλησία. Μετέβη ἐπομένως εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀφρικῆς και ἤσκησε τὴν σωματεμπορίαν, ἐνεργῶν συγχρόνως και τὸ ἐμπόριον ἀντικειμένων δυναμένων ν' ἀνταλλάσσῃσιν ἐπιμερῶς εἰς ἕσας ἀγορὰς τὸν ὠδήγουν τὰ συμφέροντά του. Κατὰ τὰς ἐνεργείας του ἀνέπτυξε δραστηριότητα ἀσχολούσαν πάσας αὐτοῦ τὰς στιγμὰς. Οὐδὲν ἄλλο διελογίζετο κ' ἐπόθει ἢ πῶς ν' ἀναφανῆ παλιν ἐν Παρισίοις ἐν πάσῃ τῇ λαμπρότητι μεγάλης περιουσίας, και ν' ἀνακτήσῃ θέσιν ἐπιμεζέοντος περιωπῆς ἢ ἐκείνην ὅθεν εἶχεν ἐκπέσει. Φερόμενος δὲ διὰ μέσου ἀνθρώπων και γυρῶν και τὰ ἀντίθετα αὐτῶν ἔθιμα σπουδάζων, μετέβαλε βαθυμῆδὸν τὰς ιδέας του και ἐγένετο σκεπτικὸς. Αἱ περὶ δικαίου και ἀδίκου γνώσεις του συνεκλονίσθησαν και διεταράχθησαν, ὅτε παρετήρησεν ὅτι τὸ ἐν τινι χωρῇ ὡς ἐκκλησια θεωρούμενον ὑπελαμβάνετο ἀλλοῦ ὡς ἀρετῆ. Ὁ ἀδίκος πρὸς συμφόνοντα συγχρωτισμὸς του ἐψύχρανε, συνέσειε και ἀπεξήρανε τὴν καρδίαν του. Τὸ αἷμα τῶν Γρανδέ ἀνεφάνη οὕτω ὅσον εἶχε προορισθῆ, και ὁ Κάρολος ἐγένετο τραχὺς και πλεονέκτης. Ἐπώλησε Σίνας, μαύρους, χελιδόνων φωλάς, παιδιά, καλλιτέχνες, και ἤσκησε μεγαλωσί τὴν τοκογλυφίαν. Συνεϊθίσας νὰ ὑποκλέπῃ διὰ δόλου τὰ τελωνιακά δικαίωματα, κατέστη ὀλιγώτερον εὐσυνείδητος ὡς πρὸς τὰ δικαίωματα τοῦ ἀνθρώπου. Μετέβαινε τότε εἰς ἀγιον Θωμᾶν τῶν Ἀντί-

λῶν, ὅπως ἀγοράσῃ ἀντὶ εὐτελοῦς τιμῆς ἐμπορεύματα κλοπιμαῖα ἐκ πειρατείας και μετέφερν αὐτὰ εἰς τὰς ἀγορὰς ἐνθα ἐσπανίζον.

Και κατὰ μὲν τὸν πρῶτον αὐτοῦ πλοῦν συνώδευσεν αὐτὸν ἡ εὐγενὴς και παρθενικὴ μορφὴ τῆς Εὐγενίας, ὡς ἡ εἰκὼν ἐκείνη τῆς Παναγίας, ἣν ἀναρῶσιν ἐν τοῖς πλοίοις αὐτῶν οἱ Ἴσπανοὶ αὐταῖ. ἀπέδωκε δὲ ὁ Κάρολος τὰς πρώτας αὐτοῦ ἐπιτυχίας εἰς τὴν μαγικὴν ἐπίδρασιν τῶν εὐχῶν και τῶν ἰερατικῶν τῆς νεκνιδος. Βραδύτερον ὁμοῦ αἱ αἰθιοπίδες, αἱ μιγάδες και αἱ λευκαὶ, αἱ κινρινωπαὶ και αἱ ἀράβιαι ὀρχηστρίδες, τὰ παντοδαπὰ αὐτοῦ ὄργια και αἱ πανταχοῦ τῆς γῆς περιπέτεται του ἐξήλειψαν ἐντελὸς τὴν μνήμην τῆς ἐξαδέλφης του, τῆς Σαμύρης, τῆς οἰκίας, τοῦ σιμάμου, και αὐτοῦ ἐτι τοῦ ἐν τῷ διαδρόμῳ ληφθέντος φιλήματος. Ἐνθυμεῖτο μόνον τὸ κηπέριον, ὅπερ περιέβαλλον ταῖσι γηροισί, διότι ἐκεῖθεν εἶχεν ἀρχίσει ἡ τυχοδιωκτικὴ του μοῖρα ἄλλ' ἀπὸ τὴν τὴν οἰκογένειάν του, και τὸν θεῖόν του ἔθεωρε ὡς ἀνθρώπον ἐν κακίᾳ γενόμενον, ὅστις εἶχε πᾶσαι τὰ πολυτίμα του κοσμήματα. Ἡ Εὐγενία οὐτε τὸν οὐδ' οὐτε τὴν καρδίαν του καταῖχε πλέον, μετεῖχε δὲ μόνον τῶν ἐμπορικῶν του ἐπιχειρήσεων, ὡς πιστωτὴς ἐξ ἑκατῶν φράγκων.

Ἡ διαγωγή και αἱ ιδέαι αὐταὶ ἐξηγοῦσι τὴν σιωπὴν τοῦ Καρόλου Γρανδέ. Ἐν ταῖς Ἰνδίασι, ἐν Ἀγίῳ Θωμᾷ, κατὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀφρικῆς, ἐν Δισαβῶνι και ἐν τῇ Βορείῳ Ἀμερικῇ, ὁ κερδοσκόπος εἶχε λάβει τὸ ψευδώνυμον Σάφερδ, ἵνα μὴ ἐκθέσῃ τὸ ὄνομα του. Ὁ Κάρολος Σάφερδ ἠδύνατο ἀκινδύνως νὰ φανῇ πανταχοῦ ἀκάματος, τολμηρὸς, ἀπληστος, ὡς ἀνθρώπος ὅστις, ἀπόφασις ἔχων νὰ πλουτήσῃ διὰ παντὸς τρόπου, σπεύδει νὰ ἐξοφλήσῃ πρὸς τὴν ἀτιμίαν, ἵνα μείνῃ τίμιος κατὰ τὸν ὑπόλοιπον βίον του. Ἐπὶ τὸ σύστημα τοῦτο ἡ τύχη του ὑπῆρξε ταχεῖα και λαμπρά.

Οὕτω δὲ ἐν ἔτει 1827 ἐπανήρχετο εἰς Βορδῶ, ἐπὶ τῆς Μαρίας-Καρολίνας, ὠρκίου παρωνος, ἀνήκοντος εἰς βασιλόφρονος ἐμπορικῶν ὅκον. Ἐφερε δὲ περιουσίαν ἑνὸς ἐκατομμυρίου και ἐνεκακοσίων χιλιάδων φράγκων, περιεχομένων ἐντὸς τριῶν πῖθων μεστῶν χρυσοκόνεως, ἐξ ἧς ὑπελόγιζε νὰ κερδήσῃ ἐπὶ τὰς μέχρσι ὅκτω τοῖς ἐκατόν, νομισματοκοπῶν αὐτῆν ἐν Παρισίοις. Ἐπὶ τοῦ πάρωνος αὐτοῦ ἔπλεον ἐπίσης γέρον εὐπατριδῆς, αὐλικὸς τῆς Α. Μ. τοῦ βασιλέως Καρόλου τοῦ I', ὁ κύριος Δωβριὼν, ὅστις ἀνοήτως πράττων, εἶχε νυμφευθῆ γυναϊκά τινα τοῦ συρμού, και οὐτινος ἡ περιουσία ἔκειτο εἰς τὰς Ἀντίλλας. Ὅπως θεραπεύσῃ δὲ τὰς σπατάλας τῆς κυρίας Δωβριὼν εἶχε μετεβαθῆ νὰ πωλήσῃ τὰ κτήματά του.

Ὁ κύριος και ἡ κυρία Δωβριὼν, ἐκ τῆς οἰ-

κογενείας Δωβριὼν Δεβούχ, ἧς ὁ τελευταῖος τῶν κορυφαίων ἀπέθανε πρὸ τοῦ 1789, εἰκοσι μῶλις χιλιάδων φράγκων ἔχοντας εἰσοδήματα, εἶχον και κόρην ἀσχημοτάτην, ἣν ἠθέλεν ἡ μήτηρ νὰ νυμφεῖσῃ ἀνευ προικῆς, διότι ἡ περιουσία τῆς μῶλις ἐπῆρκει εἰς αὐτὴν νὰ ζῆ ἐν Παρισίοις. Τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης ἡ ἐπιτυχία ἠθέλε φανῇ προβληματικὴ εἰς οἰονδήποτε ἀνθρώπον τοῦ κόσμου, καίτοι αἱ γυναϊκες τοῦ συρμού θεωροῦνται γενικῶς ὡς ἐπιτηδευτάται. Διὰ τοῦτο δὲ και αὐτῇ ἡ κυρία Δωβριὼν ἦτο σχεδὸν ἀπηλπισμένη, βλέπουσα τὴν θυγατέρα τῆς, ὅτι ἠθέλε καταρῶσει νὰ τὴν φερτώσῃ εἰς οἰονδήποτε, ἔστω και ἀνθρώπος διψῶν συγγενεῖαν εὐπατριδῶν. Ἡ δεσποινίς Δωβριὼν ἦτο κόρην ὑψηλῇ και ισχνῇ, περίφρον ἔχουσα τὸ στόμα, ἐφ' οὗ κατήρχετο ἕως λίαν μακρὰ, ἀδρὰ εἰς τὸ ἄκρον, στιλπνὴ μὲν πάντοτε, ἀλλὰ περιπόρφωρος μετὰ τὸ γεῦμα, εἶδος φυσικὸ φαινομένου, λίαν δυσαρέστου τὴν θέαν ἐν μέσῳ προσώπου ὠχροῦ και κεκμηλῶτος. Ἦτο ἀπλῶς εἰπεῖν τοιαύτη, ὅταν ἠδύνατο νὰ ἐπιθυμήσῃ αὐτὴν μήτηρ ὀκτὼ και τριάκοντα ἐτῶν, ἠτις, ὠραία ἔτι, διετῆρει και τὰς ἀξιώσεις τῆς. Ὡς ἀντίρροπον ὁμοῦ τοιούτων μεινεκτημάτων, ἡ μακρῆσις Δωβριὼν εἶχε διδάξει τὴν θυγατέρα τῆς τρόπους ἐξαιρέτους. Εἶχεν ὑποβάλλει αὐτῆν εἰς δίαιταν ὑγιεινῆν, ἠτις παρεῖχε προσωρινῶς εἰς τὴν ῥίνα τῆς εὐπρόσωπον σαρκῶδες χρῶμα, και εἶχε μάθει αὐτὴν τὴν τέχνην νὰ ἐνδύεται κομψῶς, νὰ φέρηται ἐπιχαρίτως, και ν' ἀκοντίζῃ τὰ μελαγχολικὰ ἐκεῖνα βλέμματα, ἅτινα συγκινοῦσι τὸν ἀνδρα, κ' ἐμπνέουσιν εἰς αὐτὸν τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ συναντήσῃ τὸν ἀγγελον ἐν ἐπὶ τοσοῦτον ματαίως ἐζητήσεν. Εἶχε προσέτι διδάξει αὐτὴν νὰ μεταχειρίζεται προσηκόντως τὸν πόδα τῆς, και νὰ προσβάλλῃ αὐτὸν εὐκαιρως, ἵνα θαυμάζηται μὲν ἡ μικρότης του, παραβλέπεται δὲ ἡ ἀτόπως ἐρυθριώσα ἕως τῆς. Ἀπλῶς εἰπεῖν εἶχε μορφῶσει τὴν θυγατέρα τῆς εὐπροσώπως. Τῇ βοήθειᾳ δὲ πλατείων χειρῶν, ἐσθῆτων ἀπατηλῶν, ἀναπεφνημένων και περιπόσμων, στηθοδέσμου σφιγγομένου μέχρσι πινγμού, εἶχε κατορθώσει ἀριστοτέχνημα γυναϊκεῖον, ἔπερ, πρὸς διδαχὴν τῶν μητέρων, ἔπρεπε νὰ ἐκτεθῆ ἐν μουσεῖῳ.

Ὁ Κάρολος συνεδέθη μέγανως μετὰ τῆς κυρίας Δωβριὼν, ἠτις τοῦτο ἀκριβῶς ἠθέλε, νὰ συνδεθῇ μετ' αὐτοῦ. Πολλοὶ μάλιστα ἰσχυρίζονται, ὅτι διαρκῶντος τοῦ πλοῦ οὐδὲν παρέλιπε μέσον, ὅπως ἀγιστρώσῃ τοσοῦτον πλούσιον γαμβρόν. Ἀποθιβασθέντες εἰς Βορδῶ, τὸν Ἰούνιον τοῦ 1827, κατέλυσαν πάντες, ὁ κύριος, ἡ κυρία, ἡ δεσποινίς Δωβριὼν και ὁ Κάρολος, ἐν τῇ αὐτῇ ξενοδοχείῳ, και ἀνεχώρησαν ὁμοῦ εἰς Παρισίους.

Τὸ μέγαρον Δωβριὼν ἦτο βεβαρημένον δι'

ὑποθηκῶν ὁ δὲ Κάρολος ἔμελλε νὰ τὸ ἀπαλλάξῃ. Ἡ μήτηρ εἶχεν ἠδὲ ὑπκρινθητὴ πόνον εὐτυχῆς θὰ ἦτο κατοικίζουσα τὴν κόρην και τὸν γαμβρόν τῆς εἰς τὸν ἰσόγειον ὄροφον τοῦ μεγάρου τῆς. Μὴ συμμεριζομένη δὲ τὰς περὶ εὐγενείας προλήψεις τοῦ κυρίου Δωβριὼν, εἶχεν ὑποσχεθῆ εἰς τὸν Κάρολον Γρανδέ νὰ ἐπιτύχῃ παρὰ τοῦ ἀγαθοῦ βασιλέως Καρόλου τοῦ I' διάταγμα βασιλικόν, ἐπιτρέπον εἰς αὐτὸν, τὸν Γρανδέ, νὰ φέρῃ τὸ ὄνομα Δωβριὼν και τὸ οἰκόσημόν του, και νὰ διαδεχθῆ τὸν μακρῆσιον, καθιστῶν ὁμοῦ διαρκῆ πρωτοτόκιον κληρὸν ἐν τῇ οἰκογενείᾳ, εἰσοδήματος τριάκοντα ἐξ ἑκατῶν ἀμυγνίων. Ἐνοῦντες τὰς περιουσίας των, ζῶντες ἐν κοινῷ και τῇ βοηθειᾳ μισθῶν τιμῶν ἀπὸ θέσεων ἀμεριμνομερίμνης, ἠδύνατο οὕτω οἱ κάτοικοι τοῦ μεγάρου Δωβριὼν ν' ἀποτελέσων εἰσοδήματα ἐμῶν περίπου χιλιάδων ἀμυγνίων.

Και ὅταν κατεῖς, ἔλεγεν ἡ μήτηρ εἰς τὸν Κάρολον, ἔχει ἑκατὸν χιλιάδων ἀμυγνίων εἰσοδήματα, και ὄνομα, και οἰκογένειαν, και πηγαίνῃ εἰς τὴν αὐλήν, διότι θὰ ἐνεργῆσῃ νὰ διορισθῇ αὐλικὸς εὐπατριδῆς τοῦ Βασιλέως, γίνεσαι ὅ, τι θέλει. Θὰ γείνης λοιπὸν, κατ' ἀρέσκειον, ἡ εἰσηγητὴς τῶν ἀναφορῶν εἰς τὸ συμβούλιον τοῦ κράτους, ἡ νομάρχης, ἡ γραμματεὺς πρεσβείας, ἡ και πρέσβυς. Ὁ Βασιλεὺς ἀγαπᾷ πολὺ τὸν Δωβριὼν, γνωρίζοντα ἀπὸ μικροῦ.

Μεθυσθεὶς φιλοδοξίας ὑπὸ τῆς γυναικῆς ἐκείνης, ὁ Κάρολος ἐλικνίσθη κατ' ὅλον αὐτοῦ τὸν πλοῦν ὑπὸ τῶν ἐλπίδων, ὡς ἡ ἐπιθέξις χεῖρ τῆς τῷ προσέφερεν ὑπὸ τὴν μορφῇ ἐγκαρδίῶν ἐκμυστηρῶσεων. Πιστεύων δὲ, ὅτι αἱ πατριαι τοῦ ὑποθέσει εἶχον τακτοποιηθῆ ὑπὸ τοῦ πατρός του, ἐφαντάζετο ὅτι εἶχεν ἤδη ἀγκυροβολήσει ἐν τῇ συνοικίᾳ τοῦ Ἀγίου Γερμανοῦ, ἔπου τότε πάντες ἐπεθύμουν νὰ εἰσχωρήσων, και ὅτι ἀνέτελλε παλιν ἐν αὐτῇ ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς κυανῆς ῥινὸς τῆς δεσποινίδος Ματθίλδης, ὡς ἀνεφάνησαν ποτὲ ἐν Βρεζῆ οἱ μετανάσται τῶν Dreux ἀπόγονοι.

Θαμβωθεὶς ὑπὸ τῆς εὐήμερίας τῆς Παλινορθώσεως, ἣν εἶχεν ἀφήσει κλονουμένην, καταπλαγεὶς ὑπὸ τῆς λάμψεως τῶν ἀριστοκρατικῶν ιδεῶν, ἐξηκολούθησε μεθῶν και ἐν Παρισίοις, ὅπου ἀπεφάσισε νὰ πράξῃ πᾶν ὅ, τι δυνατὸν εἰς ἐπίτευξιν τῆς ὑψηλῆς θέσεως, ἣν ὑπεδείκνυεν αὐτῷ ἡ πενθερά του.

Οὕτω δὲ ἡ ἐξαδέλφη του οὐδὲν πλέον ἄλλο ἦτο δι' αὐτὸν ἢ ἀπλοῦν σημεῖον, μῶλις διαστίζον τὴν ἀποπτον ἐκείνην λαμπρότητα.

Ἐν Παρισίοις ἐπαγεῖδε τὴν Ἀννέταν, ἠτις, ὡς γυνὴ τοῦ κόσμου, συνεβούλευσεν ἐπιμόνως εἰς τὸν παλαιὸν τῆς φίλον νὰ συνάψῃ τὸ συνοικεσιὸν ἐκεῖνο, και ὑπεσχεθῆ αὐτῷ τὴν συνδρομὴν τῆς εἰς πραγματοποίησιν τῶν φιλοδό-

ζων αυτού σχεδίων. Ἡ Ἀννέτα ἔλαχε μεγάλως συντελοῦσα νὰ νυμφευθῆ ἀσχημον καὶ πληρικὴν νεάνίδα ὁ Κάρολος, ὃν ἡ ἐν Ἰνδίας διαμονή του εἶχε καταστήσει ἐπαγωγότατον. Ἡ μορφή του εἶχε γίνει μελάνγκρος, τὸ ἦθος του δὲ ταλαιωρότερον καὶ ἀποταμώτερον, ὡς τῶν ἀνθρώπων οἵτινες συνείθισαν νὰ δεσπόζωσι, ν' ἀποσείζωσι καὶ νὰ ἐπιτυγχάνωσιν.

Ὁ Κάρολος ἀνέπνευσεν ἀνετώτερον ἐν Παρισησιν, βλέπων ὅτι ἠδύνατο νὰ διαδραματίσῃ σπουδαῖον αὐτοῦ πρόσωπον. Ὁ δὲ Γρασέν, μαθὼν τὴν ἐπιστροφήν αὐτοῦ, τὸν πλοῦτόν του καὶ τὸν πρῶτον γάμον, μετέβη νὰ τὸν ἰδῆ, ἵνα ὁμιλήσῃ μετ' αὐτοῦ περὶ τῶν τριακοσίων χιλιάδων φράγκων, δι' ἃν ἠδύνατο νὰ ἐξοφλήσῃ τοῦ πατρὸς του τὰ χρέη. Εὐρὴ δὲ τὸν Κάρολον συνδιαλεγόμενον πρὸς ἀδελφάντο πάλιν, εἰς ὃν εἶχε παραγγείλει κοσμήματα ὡς νυμφικὰ δῶρα τῆς δεσποινίδος Δωβριών, καὶ ὅστις ὑπέβαλλεν αὐτῷ τὰ σχέδιά του. Καίτοι ὁ Κάρολος εἶχε φέρει ἐξ Ἰνδῶν μεγαλοπρεπεστάτους ἀδάμαντας, τὸ δέσμιον ὅμως αὐτῶν, καὶ τὰ εἰς τοὺς νεοσύμφους χρήσιμα, ἀναγκαῖα ἢ περιττά, χρυσὰ καὶ ἀργυρὰ σκεύη ἔμελλον ν' ἀποσφραγίσωσι πλὴν τῶν διακοσίων χιλιάδων φράγκων. Ὁ Κάρολος ἐδέχθη τὸν Δὲ Γρασέν, ὃν δὲν ἀνεγνώρισε, μετὰ πολλῆς ἰταμότητος, ὡς νεανίας τοῦ συρμού, ὅστις ἐν Ἰνδίας εἶχε φονεύσει ἐν μονομαχίαις τέσσαρας ἀνθρώπους. Ὁ κύριος Δὲ Γρασέν εἶχεν ἤδη ἔλθει τρεῖς κατ' ἐπαναλήψιν, ὁ δὲ Κάρολος ἤκουσεν αὐτὸν ψυχρῶς, καὶ τῷ ἀπῆντησεν ἐπὶ τέλους, χωρὶς καλῶς νὰ τὸν ἀκούσῃ :

— Αἱ ὑποθέσεις τοῦ πατρὸς μου δὲν μὲ ἐνδιαφέρουν διόλου. Σὺς ευχαριστῶ, κύριέ μου, διὰ τὴν φροντίδα τὴν ὁποῖαν ἐλάβετε, καὶ ἀπὸ τὴν ὁποῖαν δὲν δύναμαι δυστυχῶς νὰ ὠφεληθῶ τὸ κατ' ἐμὲ, δὲν ἐσύναιξα βέβαια δύο ἑκατομμύρια, ἐν ἰδρωτὶ τοῦ προσώπου μου, διὰ νὰ τὰ προσφέρω εἰς τοὺς δανειστάς τοῦ πατρὸς μου. — Καὶ ἂν ὁ κύριος πατήρ σας ἐκηρύσσεται ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν εἰς κατάστασιν πτωχεύσεως ;

— Ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν, κύριέ μου, θὰ ὀνομάζωμαι μαρκήσιος Δωβριών. Ἐννοεῖτε λοιπὸν, ὅτι θὰ μοῦ εἶνε ἐντελὲς ἀδιάφορον. Ἐκτὸς δὲ τούτου γνωρίζετε καλλίτερά μου, ὅτι ἔτιαν ἔχη κανεὶς ἑκατὸν χιλιάδας φράγκων εἰσόδημα, δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἔχη πατέρα ὅστις νὰ ἐπτώχευσε.

Καὶ ταῦτα λέγων ἔβησεν εὐγενῶς πρὸς τὴν θύραν τὸν κύριον Δὲ Γρασέν.

Περὶ τὰς ἀρχὰς Αὐγούστου τοῦ ἔτους τούτου ἡ Εὐγενία ἐκάθητο ἐπὶ τοῦ μικροῦ ξύλινου σκάμνου, ἐφ' οὗ ὁ ἐξαδελφός της εἶχεν ὀμβρεῖν εἰς αὐτὴν αἰώνιον ἔρωτα, αὐτὴ δὲ ἤρχετο ν' ἐπρογεματίζεν ὅτε ἦτο ὠραῖος καιρὸς.

Ἡ ταλαιπωρὸς κέρη ἐτέρπετο τὴν στιγμὴν ἐκείνην, — ἦτο δροσῶδης καὶ φαειρὰ πρῶτα— ἀναπολοῦσα εἰς τὴν μνήμην αὐτῆς τὰ τε μεγάλα καὶ μικρὰ τοῦ ἑρωτός της γεγονότα καὶ τὰς ἐπελθούσας καταστροφάς. Ὁ ἥλιος ἐπέλαμπε τὸν παλαιὸν τοῖχον, διεφθρότα καὶ σχεδὸν ἐτοιμὸρρόπον, ὃν ἡ ἰδιότροπος κληρονόμος εἶχε ρητῶς ἀπαγορεύσει νὰ ἐγγίσωσι, καίτοι ὁ Κορνοουαγὲς ἐπανελάβανε συνεχῶς πρὸς τὴν σύζυγόν του, ὅτι ἡμέραν τινὰ ἤθελε πλακώσει ἀνθρώπων.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐκρούσεν εἰς τὴν θύραν ὁ γραμματοκομιστής κ' ἐπέδωκεν εἰς τὴν κυρίαν Κορνοουαγὲ ἐπιστολήν, ἣν ἔδραμεν ἐκείνη κομίζουσα εἰς τὸν κῆπον καὶ κραυγαίζουσα :

— Κυρία ! γράμμα !
— Ἔδωκε δ' αὐτὸ εἰς τὴν κυρίαν της λέγουσα :
— Αὐτὸ δὲν ἐπεριμένατε ;

Αἱ λέξεις αὗται ἀντήχησαν τοσούτον ἰσχυρῶς εἰς τὴν καρδίαν τῆς Εὐγενίας ὅσον καὶ μετὰ τὸ τῶν τοίχων τῆς αὐλῆς καὶ τοῦ τοίχου.

— Παρίσια ! Ἰδιὸν του εἶνε ! Ἐπέστρεφε !

Ἡ Εὐγενία ὠχρίασε κ' ἐκράτησεν ἐπὶ στιγμὴν τὴν ἐπιστολήν. Ἡ καρδία της ἐπαλλε τόσον βιαίως, ὥστε ἀδύνατον ἦτο εἰς αὐτὴν νὰ τὴν ἀποσφραγίσῃ καὶ ἀναγνώσῃ. Ἡ Ἀννέτα ἔμεινεν ὄρθια, στήριζουσα ἐπὶ τῶν ἰσχυρῶν τῶν γεινῶσ της, ἡ δὲ χαρὰ της ἐφάνητο ἐξαγμιζόμενη αὐτως εἰπεῖν διὰ τῶν φραγῶν τῆς μελαψῆς της μορφῆς.

— Διαβάστε το λοιπὸν, κυρία !

— Ἀχ, Ἀννέτα, διατί ἐπιστρέφει εἰς τὸ Παρίσι ἐνῷ ἔφυγεν ἀπὸ τὴν Σωμύρην ;

— Διαβάστε, νὰ ἰδῆτε !

Ἡ Εὐγενία ἀποσφράγισε τὴν ἐπιστολήν τρίμουσα. Ἔπεσε δ' ἐξ αὐτῆς ἐπιταγὴ ἐπὶ τοῦ ἐμπορικοῦ οἴκου Κα Δὲ Γρασέν καὶ Καρρὲ τῆς Σωμύρης. Ἡ Ἀννέτα ἔκυψε καὶ τὴν ἔλαβε.

— Ἀγαπητὴ μου ἐξαδέλφη...

— Δὲν εἶμαι πλέον Εὐγενία, διελογίσθη, καὶ ἡ καρδία της συνεστάλη.

«Θὰ μάθετε... »

— Ἄλλοτε δὲν μοῦ ὠμίλει εἰς τὸν πληθυντικόν, εἶπεν ἡ νεάνις, καὶ σταυρώσασα τοὺς βραχιόνιας δὲν ἐτόλμησε ν' ἀναγνώσῃ περαιτέρω, ἐνῷ οἱ ὀφθαλμοὶ της ἐπληροῦντο δακρῶν.

— Ἀπέθανεν ; ἠρώτησεν ἡ Ἀννέτα.

— Δὲν θὰ μ' ἔγραφεν, ἀπῆντησεν ἡ Εὐγενία, καὶ ἀνέγνω ὀλόκληρον τὴν ἐπομένῃν ἐπιστολήν.

— Ἀγαπητὴ μου ἐξαδέλφη,

«Θὰ μάθετε πιστεύω μὲ ευχαρίστησιν τὴν ἐπιτυχίαν τῶν ἐπιχειρήσεών μου. Μοῦ ἐφύρατε τὴν τύχην, καὶ εἶνε πλούσιος. Ἡκολούθησα τὰς συμβουλὰς τοῦ θεοῦ μου, τοῦ ὁποῖου, καθὼς καὶ τῆς θείας μου, πρὸ μικροῦ ἔμαθον τὸν θάνατον ἀπὸ τὸν κύριον Δὲ Γρασέν. Ὁ Θάνατος τῶν γονέων μας εἶνε πρᾶγμα φυσικόν, καὶ ἡ

μεῖς θὰ τοὺς ἀκολουθήσωμεν. Ἐλπίζω ὅτι σήμερον εἰσθε παρηγορημένοι. Τίποτε δὲν ἀντίσταται εἰς τὸν χρόνον, τὴν τὸ αἰσθάνομαι. Καί, ἀγαπητὴ μου ἐξαδέλφη, δυστυχῶς δι' ἐμὲ ὁ καιρὸς τῶν ὀνειρῶν παρήλα. Τί νὰ γείνη ! Ἐπέρασα πολλοὺς τόπους κ' ἐσκέφθην πολὺ περὶ τῆς ζωῆς. Ἀπὸ παιδίον, —ὄτε ἀνεχώρησα— ἔγεινα ἀνθρώπος ὄρμος, καὶ σκέπτομαι σήμερον περὶ πραγμάτων, τὰ ἧποια οὐδ' ἐσυλλογιζόμεν κἄν ἄλλοτε. Εἶσατε ἐλευθέρη, ἐξαδέλφη μου, καὶ εἶμαι ἀκόμη ἐλευθέρη. Τίποτε κατὰ τὸ φαινόμενον δὲν ἐμποδίζει τὴν πραγματοποίησιν τῶν παιδικῶν μας σχεδίων. Ἄλλ' ἡ χρηστότης τοῦ χαρακτῆρός μου δὲν μοῦ ἐπιτρέπει νὰ σὰς κρύψω τὴν σημερινὴν μου θέσιν. Δὲν ἐλησημόνησα, ἐπὶ ἔχω δώσει λόγον. Ἐνθυμήθητε πάντοτε, καὶ ὅλας μας τὰς ὁδοποιίας, τὸν μικρὸν ξύλινον σκάμνον...

Ἡ Εὐγενία ἠγέρθη, ὡς ἂν εὐρίσκατο ἐπὶ ἀνημέμων ἀνθρώπων, καὶ μεταβάσασα ἐκάθησεν ἐπὶ μίαν τῶν βαθμίδων τῆς αὐλῆς.

«... τὸν μικρὸν ξύλινον σκάμνον, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ὠρκίσθημεν ν' ἀγαπήσωμεθα πάντοτε, τὸν διάδρομον, τὴν στακτόχρονον αἴθουσαν, τὸν μικρὸν μου κοιτώνα, καὶ τὴν νύκτα ἐκείνην, κατὰ τὴν ὁποῖαν μὲ τὴν εὐγενὴ μεγαλοδωρίαν μου καταστήσατε τὸ μέλλον μου εὐκολώτερον. Καί, αἱ ἀναμνήσεις αὐτὰ μοῦ ἐπιστήριζαν τὸ θάρρος μου, κ' ἔλεγαν κατ' ἐμαυτὸν ὅτι μὲ συλλογιζέσθε πάντοτε, ὅπως σὰς ἐσυλλογιζόμεν πολλὰκις, κατὰ τὴν ὥραν τὴν ὁποῖαν εἶχον συμφωνήσει. Ἐκπυρῶντοε πολλὰκις τὰ σύννεφα τὴν ἐννάτην ὥραν ; τὰ ἐκυττάξατε, βέβαια. Δὲν θέλω λοιπὸν ν' ἀπαρηγηθῶ ἀγαπῆν τόσον ἱερὰν δι' ἐμὲ, ὅχι, δὲν πρέπει νὰ σὰς ἀπατήσω. Πρόκειται δι' ἐμὲ, αὐτὴν τὴν στιγμὴν, νὰ συνάψω συγγένειαν, ἧτις ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς περὶ γάμον ἰδέας μου. Ὁ ἔρωθ ἐν τῷ γάμῳ εἶνε χίμαρα. Ἡ περὶ μου σήμερον μοῦ λέγει, ὅτι πρέπει κανεὶς νὰ ὑποταχθῇ εἰς ὅλους τοὺς κοινωνικοὺς νόμους, καὶ νὰ προσέξῃ, νυμφευόμενος, εἰς ὅλας τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ κόσμου. Μεταξὺ μας ὑπάρχει διαφορὰ ἡλικίας, ἧτις θὰ εἶχεν, ἐξαδέλφη μου, μεγάλην ἐπιρροὴν καὶ ἐπὶ τοῦ ἰδικοῦ μου καὶ ἐπὶ τοῦ ἰδικοῦ σὰς μέλλοντος. Δὲν ὀμιλῶ περὶ τῶν ἔξεων σας, τῆς ἀνατροφῆς, τῶν ἠθῶν σας, τὰ ὁποῖα πάντα εἶνε ὅλας διαφορά τῆς ζωῆς τῶν Παρισίων, καὶ δὲν ἤθελον ἀνταποκρίνεσθαι εἰς τὰ μέλλοντα σχέδιά μου. Ἐγὼ ἔχω σκοπὸν νὰ ἀνοίξω τὴν οἰκίαν μου, νὰ δέχωμαι κόσμον πολὺν, . . νομίζω δέ, καθόσον ἐνθυμοῦμαι, ὅτι σεῖς προτιμάτε τὸν ἥσυχον καὶ ἀτάραχον βίον. Εἶμαι εὐλακήτης καὶ θέλω νὰ σὰς κόμω κριτὴν τῆς θέσεώς μου. Πρέπει νὰ τὴν μάθετε, καὶ ἔχετε δικαίωμα νὰ τὴν κρίνετε. Σήμερον ἔχω ὀγδοῦνκοντα χιλιάδας λιβρῶν εἰσόδημα. Ἡ περιουσία αὐτὴ μοῦ

ἐπιτρέπει νὰ συνδραμῶ μετὰ τῆς οἰκογενείας Δωβριών, τῆς ὁποῖας ἡ κληρονόμος, νεάνις δεκαεννέα ἐτῶν, μοῦ φέρει πρῶτα τὸ ὄνομά της, ἕνα τίτλον, τὸ ἄξιωμα ἀλλικοῦ εὐπατρίδου τοῦ Βασιλέως, καὶ λαμπρὰν θέσιν κοινωνικὴν. Πρέπει νὰ σὰς ἠμολογήσω, ἀγαπητὴ μου ἐξαδέλφη, ὅτι δὲν ἀγαπῶ διόλου τὴν δεσποινίδα Δωβριών. Ἄλλὰ νυμφευόμενος αὐτήν, ἐξασφαλίσω εἰς τὰ τέκνα μου κοινωνικὴν θέσιν, τῆς ὁποῖας τὰ πλεονεκτήματα θὰ εἶνε ἀνυπολόγιστα μίαν ἡμέραν. Αἱ μοναρχικαὶ ἰδέαι ἐνισχύονται κατ' ἐκέστην ὥστε μετὰ τινα ἔτι ὁ υἱός μου, γινόμενος μαρκήσιος Δωβριών, ἔχω εἰσόδημα δι' ἑαυτὸν καὶ ἀναπαλλοτριωτὸν τεσσαράκοντα χιλιάδων φράγκων, θὰ δύναται νὰ καταλάβῃ οὐκ ἀνόητοτε θελήσῃ δημοσίαν θέσιν. Ἐχομεν καθῆον νὰ φροντίξωμεν διὰ τὰ τέκνα μας. Βλέπετε λοιπὸν, ἐξαδέλφη μου, μὲ πόσῃ εὐλακίῳναι σὰς ἐκέλευ τὴν κατάστασιν τῆς καρδίας μου, τῶν ἐλπίδων μου καὶ τῆς περιουσίας μου. Σεῖς ἐλησημόνησατε ἴσως τὰ παιδικὰ μας παίγνια μετὰ ἑπτὰ ἐτῶν ἀπουσίας. Τὸ κατ' ἐμὲ, οὔτε τὴν εὐμένειάν σας οὔτε τοὺς λόγους μου ἐλησημόνησα. Τοὺς ἐνθυμοῦμαι ὅλους, καὶ αὐτοὺς τοὺς πλὴν ἀπερισεκτέους, τοὺς ὁποῖους νεὸς ὀλιγώτερον ἐμοῦ εὐσυνείδητος, μὴ ἔχων καρδίαν τόσον νέαν καὶ τόσον χρηστὴν ὅσον ἐγώ, οὐδὲ θὰ ἐσυλλογιζέτο ἰσὺς πλῆθον. Ὅταν λοιπὸν σὰς λέγω, ὅτι σκέπτομαι νὰ συνάψω γάμον συμφρονέοντά, καὶ ὅτι ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη τοὺς παιδικούς μου ἔρωτας, τί ἄλλο ἐννοῶ, ἢ ὅτι εἶμαι πάντοτε εἰς τὴν διαθέσιν σας, ὅτι σὰς καθιστῶ κυρίαν τῆς τύχης μου, καὶ ὅτι, ἂν πρόκειται νὰ παραιτηθῶ πάσης κοινωνικῆς μου φιλοδοξίας, εἶμαι ἑτοιμὸς ν' ἀρκεσθῶ εἰς τὴν ἀπλήν ἐκείνην καὶ ἡρεμον εὐδαιμονίαν, τῆς ὁποῖας μοῦ παρέσχετε τὴν συγγινητικὴν εἰκόνα ;

— Τάμ, τα, τὰ, Τάμ, τα, τὰ, . . ἔτραγώδησεν ὁ Κάρολος, κατὰ τὸν σκοπὸν τοῦ Non riri andrai, περαιῶν τὴν ἐπιστολήν αὐτοῦ, καὶ ὑπέγραψε κατευχαριστημένος :

«Ὁ ἀρρωστωμένος σας ἐξαδελφός,
ΚΑΡΟΛΟΣ.»

— Σ τὴν ὀργὴν ! ἐψιθύρισε, πολὺ εὐγενικῶς, μοῦ φαίνεται, τῆς τὰ εἶπα.

Καὶ ζήτησας τὴν ἐπιταγὴν, προσέθηκεν :

«Υ. Γ. Σὰς ἐσωκλείω ἐπιταγὴν ἐπὶ τῆς οὐκίας Δὲ Γρασέν, ἐξ ὁκτῶ χιλιάδων φράγκων εἰς χρυσόν, εἰς δικταγὴν σας, εἰς ἐξόφλησιν τοῦ κεφαλαίου καὶ τῶν τόκων τοῦ ποσοῦ, τὸ ὁποῖον εἶχατε τὴν κλωσάνην νὰ μοῦ δανείσετε. Περιμένω ἀπὸ τὸ Βορδὼ ἐν κιβώτιον, περιέχον μερικὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ σὰς προσφέρω, εἰς δείγμα τῆς ζωῆς μου εὐγνωμοσύνης. Τὴν κομμὸν ἡμπορεῖτε νὰ μοῦ στείλετε διὰ τῆς ταχυδρομικῆς ἀμάξης,

εις Παρισίους, εις τὸ μέγαρον Δωδριών, ἄδὸς Ἰλλερὲν-Βερτέν».

— Διὰ τῆς ταχυδρομικῆς ἀμάξης! εἶπεν ἡ Εὐγενία. Πράγμα διὰ τὸ ὅποτον θὰ ἐδίδα χιλιάκις τὴν ζωὴν μου!

Ἐντελής και φοβερὰ καταστροφή!

Τὸ σκάφος ἐβυθίζετο ἄρδην ἐν μέσῳ τῶ ὠκεανῶ τῶν ἐλπίδων.

Πολλοὶ γυναῖκες, ἐγκαταλείπόμενοι ὑπὸ τοῦ ἐραστοῦ των χέριν ἀντιζήλου, φονεύουσιν αὐτὴν και φεύγουσιν εις τὸ ἄβρον τοῦ κόσμου, καταλήγουσαι εις τὸ ἰκρίωμα ἢ εις τὸν τάφον. Ἴνε δὲ ὠραῖον τοῦτο βεβαίως και ποιητικόν. Τὸ ἐλατήριον τοῦ ἐγκλήματος εἶνε ὑψηλὸν και βίαιον πάθος, ἐπιβάλλον εις τὴν ἀνθρώπινον διακαιοσύνην.

Ἄλλαι κλίνουσι τὴν κεφαλὴν και ὑποφέρουσιν ἐν σιγῇ διέρχονται δὲ οὕτω τὸν βίον ἐγκαρτεροῦσαι και θνήσκουσαι, κλαίουσαι και συγχωροῦσαι, προσευχόμεναι και ἐνθυμούμεναι μέχρι τοῦ τελευταίου των στεναγμοῦ. Τοῦτο εἶνε ἔρωσ ἐρωσ ἀληθῆς, ἔρωσ ἀγγέλων, ἔρωσ ὑπερήφανος, ζῶν και θνήσκων ἐκ τῆς ὀδύνης του.

Τοιοῦτον δὲ ὑπῆρξεν τὸ αἰσθημα τῆς Εὐγενίας μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς φοβεραῖς ἐκείνης ἐπιστολής.

Ἔστρεψε τὰ βλέμματά της πρὸς τὸν οὐρανόν, κ' ἐνθυμήθη τοὺς ὑστάτους τῆς μητρός της λόγους, ἧτις διὰ βλέμματος μαντικοῦ εἶχε διίδει τὰ μέλλον, ὡς διαδύδουσαι αὐτὴ εἰς οὐρανόν, ὡς ἐπιθάνοντο. Ἰτα δὲ, ἀναμνησκόμενη τοῦ προφητικοῦ θανάτου και τοῦ προφητικοῦ βίου τῆς μητρός της, ἀνεμέτρησε δι' ἐνὸς βλέμματος ὄσλην αὐτῆς τὴν μοῖραν και εἶδεν, ὅτι οὐδὲν ἄλλο τῇ ἀπέμενε πλέον ἢ νὰ ταυῖση τὰς πτέρυγας πρὸς τὸν οὐρανόν και νὰ ζῆσῃ ἐν προσευχῇ μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς ἀπελευθερώσεώς της.

Ἡ μήτηρ μου εἶχε δίκαιον, εἶπε κλαίουσα. Ἡ μοῖρά μου εἶνε βάσανος και θάνατος.

Βραδυπατοῦσα μετέβη ἀπὸ τοῦ κήπου εις τὴν αἴθουσαν. Δὲν διήλθε, παρὰ τὴν συνήθειαν της, τὸν διάδρομον ἄλλ' ἀνεῦρε τὴν ἀνάμνησιν τοῦ ἐξαδέλφου της ἐν τῇ γηραιᾷ ἐκείνη τερερᾷ αἰθούσῃ, ἐν ἧ ἐκείτο πάντοτε ἐπὶ τῆς ἐστίας μικρὸν πινάκιον, ὅπερ μετεχειρίζετο κατὰ τὸ πρόγευμά της μετὰ τῆς ἐκ παλαιᾶς ἀργίλλου τῶν Σεβρῶν σακχαροδόχης.

(ἕκτα ἐν τῷ σ.)

Ἁ κακὸς ἐκχύνει κατὰ τῶν ἄλλων τὸ ὀλιγώτερον μέρος τῆς χολῆς του και τὸ ἀσθενέστερον. Τὸ πλεῖστον τῆς κακίας του μένει ἐν αὐτῷ και τὸν πνίγει.

MARTIS

Ἀπανταχοῦ σχεδὸν τῆς Ἑλλάδος ἐπικρατεῖ συνήθεια νὰ προσδένωσι ἀνω τοῦ καρποῦ τῆς ἀριστεραῖς ἢ και ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν τῶν παιδίων κελωσμένα νημάτια ἐρυθρὰ και λευκὰ. Ποιοῦσι δὲ τοῦτο διὰ τὰ μὴ τὰ πιάγη ἢ διὰ τὰ μὴ τὰ κίχη (τὰ μυρλόη) ὁ ἥλιος, ὡς λέγουσι. Τὰ κλωσμάτια προσδένονται τῇ πρώτῃ τοῦ Μαρτίου, ἀποσπῶνται δὲ τῇ τελευταίᾳ ἡμέρᾳ τοῦ αὐτοῦ μηνός, και διὰ τοῦτο καλοῦνται κοινῶς Μάρτιες.

Ἡ ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα ἐξάπλωσις τοῦ ἔθους τοῦτου τεκμηριῶ τὴν παλαιότητα αὐτοῦ. Ἄν παραδεχθῶμεν τὴν ὑπὸ τῆς συμβολικῆς σχολῆς τῶν μυθολόγων προτεινομένην ἐρμηνείαν, ἐπισιδῇ τὸ λευκὸν χρῶμα εἶνε κατ' αὐτὴν σύμβολον τοῦ πρωϊνοῦ και ἐν γένει τοῦ ἀσθενέστερου φωτός τοῦ ἡλίου, τὸ δ' ἐρυθρὸν τοῦ μεσημβρινοῦ καύματος, ἐπειτα ὅτι κατὰ τὸν ἐν ταῖς δεισιδαμονίαις συχναίς ἐφαρμοστόμενον νόμον τῆς ὀμοιοπαθείας, τὰ ἐρυθρὰ και λευκὰ κλωσμάτια σκοποῦσι τὴν ἀπέλασιν παντός ἐκ τοῦ ἡλιακοῦ θάλπου κακοῦ. Πάντως δὲ ἐθιστοῦντο ἀποτρεπτικὰ τῶν δεινῶν, ὡς συνηγομεν και ἐκ τῆς χρήσεως αὐτῶν ἐν μαγαζαλμαῖς, ἧς ποιοῦνται μνησιν ἀρχαῖοι τινες συγγραφεῖς. Ὁ Ἀρτεμιδωρος ἐν τοῖς Ὀνειροκριτικαῖς (Α', 79) συσχετίζει τοὺς ποικίλους ἐρίων στεφάνους τῇ σκευῇ τῶν μαγισσῶν ὁ Βιργίλιος ἐν τοῖς Βουκολικαῖς (VIII, 73 κε) ἀναφέρει πολυχρόμους μίτους περιδεδυμένους τρίς περι εἰκόνα ἐρωμένου πρὸς σαγήνησειν αὐτοῦ, και ἀλλαχοῦ ὑποτίθει προεσφύτιδα ἐνοῦσαν διὰ τριπλοῦ κόμβου τρεῖς πολυχρόμους στήμονας πρὸς τέλεσιν φίλων, ὁ δὲ Πιτρώνιος μέμνηται ὀμοίως μαγαζαλμαῖς, τῆς περι τὸν τράχηλον δέσεως πολυχρόμου στήμονος.

Ἄλλὰ και ρητῶς ἀναφέρεται ὑπὸ βυζαντικῶν συγγραφέων ἢ χρησῖς βεβαζυμένων κλωσμάτων ὡς ἀποτροπαιῶν ἢ προβάσανων. Ὁ τῆς ἐκκλησίας πατήρ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος λέγει ἐπὶ λέξει ταῦτα: «Τὶ ἂν τις εἴποι τὰ «περίαπτα, και τοὺς κώδωνας τοὺς τῆς χειρὸς ἐξηρητημένους και τὸν κώδωνον στήμονα «και τὰ ἄλλα τὰ πολλῆς ἀνοίας γέμοντα, δεῶν «μῆδὲν ἕτερον τῷ παιδί περιτιθέται ἄλλ' ἢ «τὴν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ φυλακὴν»¹. Ὁ δὲ σχο-

1. Bl. Nork, Elym. myth. Real - Wörterbuch u. Farbe, τ. II, σ. 14. Πρὸς ἐπίστασιν τῆς γνώμης ταύτης φέρεται και ὁ παρὰ τῷ Ἰγίω μῦθος (136) περὶ τοῦ μόσχου τοῦ Μίνω, τοῦ ἐναλλάσσοντος τρίς τῆς ἡμέρας χρῶμα, ἧτοι λευκὸν ἐρυθρὸν και μέλαν, ἐκινῶντο δὲ τὸν ἥλιον.
2. Vergil., Cir. 371.—Ἠλ. και Nemes., Ecl. IV.
3. Petron., Satyr. 131.
4. Ἰω. Χρυσ. ἐκ Α' πρὸς Κορινθ. 12, 7 τ. Γ', σ. 125 ἐκδ. Παρισ.

λιαστής Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζινοῦ Βασιλεῖος γράφει ὁμοίως: «Περίαπτα κατὰ τὰς χεῖρας και τοὺς βραχίονας και τοὺς αὐχένας, κλωσμάτια εἶνα βεβαζυμένα... τὰ ὑπὸ τῶν γραμμῶν τῶν βρεθῶν ἐπιδεδυμένα ἐπι(ψι)θουρίζουσιν εις ἀποτροπιασμόν»¹. Ἐν τινι δ' ἀνεκδότῳ λεξικῷ φέρονται ταῦτα: «Περίαπτα «τοὺς πόδας βεβαζυμένα κλωσμάτια, ἔτινα αἱ «γυναῖκες περιάπτουσι»². Οὐδεμία νομιζομεν ὑπάρχει ἀμφιβολία περὶ τῆς ταύτατης τῆς βυζαντικῆς μετὰ τῆς σημερινῆς ἑλληνικῆς δεισιδαμονίας τῶν περιάπτων τοῦ Μαρτίου. Οὐ μόνον δὲ παρὰ τοῖς βυζαντινοῖς, ἀλλὰ και παρὰ τοῖς ἀρχαιοτέροις Ἕλλησιν ἀνευρισκομεν αὐτὴν ταύτην τὴν δεισιδαμονίαν, ἢ τοῦλάχιστον συνήθειαν ὀμοιοτάτην αὐτῇ. Ἐν ταῖς Ἐλευσινίαις μυστηρίοις, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Φωτίου, «οἱ μῦσαι, ὡς φασί, κρόκη τὴν «δεξιᾶν χεῖρα και τὸν πόδα ἀναδοῦνται» και «λέγεται τοῦτο κροκοῦν»³. Ὡς εἰκόζουσιν οἱ ἀρχαιολόγοι, ἐγένετο ἴσως ἢ περιδεδυτὴν ἐν Κρόκωνι τῆς Ἐλευσίνας ὑπὸ τῶν Κροκωνιδῶν, τῶν ἀπογόνων τοῦ υἱοῦ τοῦ Τριπτολέμου Κρόκωνος⁴.

Ἐν τῇ Ἐορτολογία αὐτοῦ (σ. 256), πραγματευόμενος τὰ περὶ τῶν Ἐλευσινίων, ὁ Ἀύγουστος Μόμμσεν φρονεῖ, ὅτι ἴσως ἢ τῶν πολυχρόμων στήμονων δεισιδαμονία εἶχε τὴν ἀρχὴν ἐκ τῆς κρόκης τῶν μυστηρίων. Τὸ ἀντίθετον φαίνεται ἡμῖν πιθανώτερον, ὅτι μάλλον ἢ ἐν ταῖς Ἐλευσινίαις συνήθεια προήλθεν ἐκ παλαιτάτης δημόδους δεισιδαμονίας. Τοῦτο δὲ συνέγουμεν ἐκ τῆς ὑπάρξεως ὀμοίων ἢ ἀναλόγων ἐθίμων παρὰ διαφόροις λαοῖς. Οἱ Ῥωμαῖοι περιδένουσι τῇ πρώτῃ Μαρτίου περὶ τὸν ἀριστερόν βραχίονα ἐρυθρὸν και λευκὴν μεταξίνην κλωστήν, εις ἣν εἶνε προσδεδεμένον ἀργυροῦν νόμισμα. Τῇ δὲ τελευταίᾳ ἡμέρᾳ τοῦ μηνός ἀποκόπτουσιν αὐτὴν, ἀγοράζουσι διὰ τοῦ νομίσματος τυρὸν και ἐρυθρὸν οἶνον, τρώγουσι δὲ και πίνουσι ταῦτα ὑπὸ ῥοδῆν, εις τῆς ὁποίας τοὺς κλώνας ῥίπτουσιν εἶτα τὴν κλωστήν⁵. Ἄλλ' ἴσως τὴν συνήθειαν ταύτην παρέλαβον οἱ Ῥωμοῦνοι ἐκ τῶν Ἑλλήνων. Δυσκόλως ὅμως δύναται τις νὰ παραδεχθῇ, ὅτι ἐκ τῆς ἐν τοῖς Ἐλευσινίαις μυστηρίοις τελετῆς προήλθεν ἢ τε χρήσις πολυχρόμων μίτων ἐν μαγαζαλμαῖς και ἢ τὰ μάλιστα διαδεδομένη παρὰ τοῖς βυ-

ρείοις λαοῖς πρόληψις, ἢ ἀποδιδούσα ἐξαιρετικὴν δύναμιν εις τὴν ἐρυθρὴν κλωστήν. Κατὰ τὰ δανικὰ δημοτικὰ φθσματα, οἱ ἥρωες ἔδεον περὶ τὸ κράνος ἐρυθρὴν μεταξίνην κλωστήν πρὸς ἀποτροπὴν κακῶν ἐν τῇ μάχῃ⁶. Ἐν Βενδικῇ περιδένουσι τὴν χεῖρα τῶν παιδίων κατὰ τὸ βόπτισμα δι' ἐρυθραῖς μεταξίνης⁷. Τὴν κεφαλὴν τῶν νηπίων εὐθὺς γεννωμένων καλύπτουσιν ἐνικλοῦ τῆς Σουηδίας, διὰ λινὸν σκοῦπου, ἔγοντος ἐρυθρῶς και κιτρίνας λινίας⁸. Ἐν Ἀβελάνδῃ ἡ νύμφη φέρει περὶ τὸν τράχηλον ἐρυθρὴν κλωστήν⁹. Ἐν Βελγικῇ περιδένουσι δι' ἐρυθραῖς κλωστής ἐπίσης τὸν τράχηλον τῶν φηγόντων δηλητηριώδη χόρτον κτηνῶν πρὸς θεραπείαν¹⁰. Ἐδυνάμεθα και ἄλλα πλείονα νὰ παραθέσωμεν μαρτυρία, ἀλλὰ νομιζομεν ὅτι τὰ μνημονουθέντα ἀρκούσι πρὸς καταδείξιν τῆς παλαιότητας τῆς τιαυτῆς συνήθειας και τῆς μεγάλης διαδόσεως αὐτῆς.

N. Γ. ΠΟΛΙΤΗΣ.

ΓΑΜΟΙ ΕΝ ΕΥΡΩΠΗ

Κατ' ἐπίσημον τινὰ ἀπογραφὴν τῆς ἰταλικῆς Κυβερνήσεως περιλαμβανούσαν περίοδον 15 ἐτῶν 1865—1880, ὁ μέσος ἔρος τῶν τελουμένων γάμων ἐτησίως ἐπὶ 1000 κατοίκων ἐν τοῖς διαφόροις Κράτεσι τῆς Εὐρώπης ἔχει ὡς ἐξῆς: ἐν Ἰταλίᾳ 7, ἐν Γαλλίᾳ 8, ἐν Σκωτίᾳ 7, ἐν Ἰρλανδίᾳ 5, ἐν Γερμανίᾳ 9, ἐν Αὐστρίᾳ 8, ἐν Οὐγγαρίᾳ και Τρανσυλβανίᾳ 10, ἐν Κροατίᾳ και Σλαβονίᾳ 10, ἐν Ἑλβετίᾳ 7, ἐν Βελγίῳ 7, ἐν Ὀλλανδίᾳ 8, ἐν Σουηδίᾳ 7, ἐν Νορβηγίᾳ 7, ἐν Δανίᾳ 7, ἐν Ἰσπανίᾳ 7 ἐν Ῥουμανίᾳ 7, ἐν Ἑλλάδι 6, ἐν Σερβίᾳ 11, ἐν Φιλανδίᾳ 8, ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ Ῥωσίᾳ 10, ἐν τῇ Ῥωσικῇ Πολωνίᾳ 8. Ὡς φαίνεται ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀριθμῶν, πλὴν τινῶν ἐξαιρέσεων ἢ ἀναλογίᾳ τῶν γάμων πρὸς τὸν πληθυσμὸν ἐκάστου Κράτους ὀλίγον ποικίλλει ἐν Εὐρώπῃ. Οἱ ἐξαιρετικῶς μικροὶ ἀριθμοὶ, οἱ παρατηρούμενοι ἐν Ἰρλανδίᾳ, Σουηδίᾳ και Νορβηγίᾳ οφείλονται πιθανῶς εις τὴν ἰσχυρὰν μετανάστευσιν τῶν νέων ἀνδρῶν ἐκ τῶν χωρῶν ταύτων. Οἱ ἐκ τούτων ἐκτάκτως μεγάλοι ἀριθμοὶ ἐν Αὐστρουγγαρίᾳ ἐξηγοῦνται ἐκ τῆς ἐπικρατούσης εις τοὺς δύο τοῦτους τύπους μεγάλης θνησιμότητος, καθότι

1. Rochholz, Deutscher Glaube, 1867 σ. 204-212 (Der rote Faden).—F. Liebrecht, Zur Volkskunde, 1879 σ. 305-310 και ἐν Philologus, τ. XIX, σ. 582 κ.ε. (Der legende Faden).
2. Liebrecht σ. 307.
3. Rochholz σ. 205.
4. Ἄδτ.
5. Wolf, Beiträge zur deutschen Mythologie I, σ. 80.
6. Ἄδτ. σ. 220.

1. Ἐν ἐκδόσει Γρηγορίου τοῦ Κορινθίου ὑπὸ Bast και Schaefer σ. 874.
2. Ἄδτ. σ. 874-5.—Hamsterhusius εις Σχολ. Ἀριστοφ., Πλουτ., 590 σ. 190 α.
3. Φωτ. λ. κροκοῦν σ. 180, 7.
4. Schaeermann, Griech. Alterth. 3η ἐκδ. τ. Β' σ. 300.
5. Derblich, Land u. Leute in Moldau und Wallach. 1859 σ. 164.

γνωστών εἶνε ὅτι οἱ πρόωροι τῶν γονέων θάνατοι γίνονται ἀφορμὴ πολλῶν γάμων, τοῦτο δ' ἀποδεικνύεται κατὰ τὰ ἔτη, ἅτινα ἐπακολουθοῦσιν, ἰσχυρὰν τινὰ ἐπιδημίαν.

Σχεδὸν ἀπανταχοῦ ἡ γυνὴ νυμφεύεται μεταξύ τοῦ 20 καὶ 25 ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτῆς. Ἐν Βαυαρίᾳ ὁ ἀνὴρ ἔρχεται εἰς γάμον συνήθως μεταξύ τοῦ 30 καὶ 40 ἔτους· τὸ ἕριον δὲ τοῦτο τῆς ἡλικίας ὁμολογεῖται ὡς τὸ ἀνώτερον ἐξ ὧσιν ἀναφέρουσιν αἱ διάφοροι ἀπογραφαί. Περὶ τῆς Βαυαρίας ὁμῶς προκειμένου, ἀνάγκη νὰ σημειωθῇ ὅτι μόνον ἀπὸ τοῦ 1868 ὁ μεταξύ ἐνδεῶν γάμος ἐγένετο ὅλως ἐλεύθερος, πρότερον δὲ κάτοικοι ἐνδεεῖς δὲν ἠδύναντο νὰ ἔλθωσιν εἰς γάμον ἀνευ ἀδείας τῆς δημοτικῆς ἀρχῆς· σημειωτέον πρὸς τοῦτοις ὅτι εἶνε ἡ γερμανικὴ χώρα, ἣτις ἀριθμεῖ τὰ πλείονα νόθα. Ἐν Αὐστρίᾳ ἐνῶ οἱ ἄνδρες νυμφεύονται μεταξύ τοῦ 24 καὶ 30 ἔτους, αἱ γυναῖκες πράττουσι τοῦτο μεταξύ τοῦ 34 καὶ 40 ἔτους. Ἐν Οὐγγαρίᾳ αἱ γυναῖκες νυμφεύονται μεταξύ τοῦ 24 καὶ 30 ἔτους, ἐν Σουηδίᾳ μεταξύ τοῦ 20 καὶ 30 ἐτῶν, ἐν Δανίᾳ οἱ πλείστοι τῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν μεταξύ 25 καὶ 30 ἐτῶν, ἴσως δ' ἀριθμὸς γυναικῶν μεταξύ 30 καὶ 35 ἐτῶν. Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Ρωσσία παρουσιάζει τὸ μοναδικὸν φαινόμενον ὅτι ἐν αὐτῇ οἱ πλείυτεροι ἄνδρες νυμφεύονται ἐν ἡλικίᾳ κατωτέρᾳ τῶν 20 ἐτῶν, ἢ μεταξύ τοῦ 20 καὶ 30 ἔτους. Μήπως ἀρὰ γε ἐπ' ἐλπίδι ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας; Καὶ αἱ γυναῖκες δ' ἐν Ρωσσίᾳ νυμφεύονται ἐν ἡλικίᾳ κατωτέρᾳ τῶν 20 ἐτῶν, κατὰ τὰ δύο τρίτα. Ἐν Ἑλβετίᾳ ἄνδρες καὶ γυναῖκες νυμφεύονται ἐν τῇ αὐτῇ ἡλικίᾳ, τοῦτέστιν ἀπὸ 21 μέχρι 31 ἐτῶν. Ἐν Ρουμανίᾳ οἱ μὲν ἄνδρες νυμφεύονται κατὰ τὸ πλεῖστον μεταξύ 18 καὶ 25 ἐτῶν, ὀλιγώτεροι δὲ μεταξύ 25 καὶ 35· αἱ γυναῖκες νυμφεύονται μεταξύ 18 καὶ 25 ἐτῶν.

Ἐν κερκλαίῳ εἰπεῖν ὁ γάμος ἐν ἡλικίᾳ κατωτέρα τῶν 20 ἐτῶν εἶνε ἐξαιρέσις δι' ἀμφότερα τὰ γένη, ὁ μέγιστος δ' αὐτῶν ἀριθμὸς παρατηρεῖται μεταξύ τοῦ 20 καὶ 30 ἔτους. Γνωστών δ' ἄλλως ὅτι οἱ πρόωροι λεγόμενοι γάμοι γίνονται ἀφορμὴ καὶ πρόωρου θανάτου εἰς τοὺς συζύγους. Εἰς τινὰς χώρας ἡ οικονομικὴ καὶ κοινωνικὴ κατάστασις φαίνεται ἐπιδρῶσα ἐπαισθητῶς ἐπὶ τοῦ γάμου· ἐν γένει ὅμως ὁ πλεῖστος τῶν γάμων ἀριθμὸς παρατηρεῖται ἐν τῇ ἡλικίᾳ, τῇ ὑπαγορευμένῃ ὑπὸ τοῦ φυσικοῦ νόμου. Γεγονὸς ἐνδιαφέρον, ὅπερ σημεῖοι ἢ ἀπόγραφῆ ἦν ἔχομεν ὑπ' ὄψει, εἶνε ἡ αὐξήσις τῆς ἡλικίας ἐκατέρων τῶν μερῶν κατὰ τὴν σύναψιν τοῦ γάμου· τοῦτο δὲ βεβαίως προέρχεται ἐξ αἰτίων οικονομικῶν. Ὁ ὁσημέρῃ δαπανηρότερος καθιστάμενος βίος ἔχει ὡς συνέπικαν τὴν ἀναβολὴν τοῦ γάμου μέχρι τῆς

στιγμῆς, καθ' ἣν οἱ σύζυγοι θὰ εἶνε εἰς θέσιν νὰ ὑφίστανται τὰ βάρη αὐτοῦ.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΙΝΕΥΜΑ

Ἡ κυρία*** παρατηρεῖ ὅτι τὰ ὑποδήματα, ἅτινα τῇ ἔφερον ὁ ὑποδηματοποιὸς, ἐσχίσθησαν μετὰ μιᾶς ἡμέρας χρήσιν. Ὅθεν καλεῖ αὐτὸν ἵνα τοῦ κλέμν τὰς θεούσας παρατηρήσῃς. Οὗτος λαμβάνει τὰ ὑποδήματα, τὰ ἐξετάζει καὶ μετὰ τινὰ σκέψιν λέγει·

— Κατάλαβα τί συμβαίνει. Ἡ κυρία θὰ τὰ φέρεσε καὶ βγήκε εἰς τὸν περίπατον!

* *

Πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ταυτότητος κακούργου τινὸς ἐρωτᾶται ἐν τῷ κακούργιοδικεῖῳ ὁ μάρτυς X.

Δικαστής. Ἦτο μεγαλόσωμος;

Μάρτυς. Ὁχι καὶ τόσο. Ἐν τὴν ἀφενταίᾳ σας.

Δικαστής. Πῶς ἦτον ἐπάνω κάτω τὸ πρόσωπό του;

Μάρτυς. Δὲν εἶχε τίποτες ξεχωριστό. Ἐπάνω κάτω ὡς τῆς εὐγενείας σας, κύριε δικαστή.

Δικαστής. Δὲν ἦτον ἀλλοθίωρος;

Μάρτυς. Ὁχι δὲ καὶ τόσο πολὺ ὡς τὴν εὐγενεία σας.

* *

Διάλογος οἰκογενειακός:

— Ἀγαπητέ μου ἀνεψιῆ, εἶμαι γραῖα, καὶ εἶσαι ὁ μόνος κληρονόμος μου. Δι' ἐμὲ εἶνε τὸ αὐτὸ νὰ σοῦ παραχωρήσω τὴν περιουσίαν μου τώρα ἀμέσως, μὲ τὸν ὄρον νὰ μοῦ χορηγήῃς μέχρι τοῦ θανάτου μου σύνταξιν τινὰ μικράν.

Ἀνεψιῆς. (Μετὰ ζέσεως). Βεβαίωτατα, θεῖα μου, ὅσον μικράν ἀγαπήσατε.

ΛΑΗΘΕΙΑΙ

Ὁ ἔρωσ σήμεραν εἶνε κεκρυμμένος ἐντὸς τῶν παχειῶν προικῶν καὶ ἐκεῖθεν ἐκτοξεύει τὰ βέλη του.

Τῶν προγόνων ἡ δόξα εἶνε λάμπρι φωτίζουσα εἰς τὰ ὄμματα πάντων τὰ ἐλαττώματα ἢ τὰς ἀρετὰς τῶν ἀπογόνων.

Τὸ πρῶτον ἐμπόδιον καθ' αὐτὸ προσκρούει ὁ ὀκνηρὸς εἶνε ἡ ὀκνηρία του.